

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIALIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁSVÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Rózsa-utca 29. szám. Telefon: 93-99. Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

A nők éjjeli munkájának eltiltása és a nők.

Irta: dr. Heller Farkas, műegyetemi magántanár, a Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesületének titkára.

Amióta a nők nagyobb mértékben nemcsak tért foglaltak az iparban, hanem szervezkednek is, azóta már ismételen előfordult, hogy oly intézkedésekkel szemben felemelték a szavukat, amelyek a nőket munkájuk eladásának a szabadságában korlátozzák. Így 1900-ban Dániában élénken tiltakoztak a női egyesületek a munkásvédelmi törvények revíziója alkalmával bizonyos intézkedések ellen, ily tiltakozás fordult elő Németországban már előbb, utóbb pedig a nők éjjeli munkájának az eltiltásáról szóló berni egyezmény volt az, amely kiváltképpen az északi országokban a nők részéről heves ellenzésre talált. Svédországban főképp a sokszorosító iparban foglalkoztatott nők kezdeményezésére 1907-ben élénken tiltakoztak az egyezmény becikkelyezése ellen és 1908 május havában tényleg sikerült is mind a két kamarának a többségét olyan irányban befolyásolni, hogy a kormány által előterjesztett és igen melegen pártolt berni egyezményt a parlament visszautasította. Norvégiában ugyancsak sikert értek el a nők tiltakozásukkal, hasonlóképp Finnországban is. Újabban Dániában szervezik a küzdelmet, mert itt a folyó év folyamán az ipartörvény revíziója kapcsán nyílik meg az alkalom arra, hogy a kormány a nemzetközi konferencián tett ígéretét a nők éjjeli munkájának betiltását illetőleg bevaltsa.

Ott, ahol a küzdelem az egyezmény ellen a leghevesebb volt, tudniillik Svédországban, nem sikerült a nőknek annak becikkelyezését tényleg véglegesen meggátolni. Miután ugyanis az első kamara 1908-ban elvetette a vonatkozó törvényjavaslatot, a Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesülete, amint azt már a luzerni nagygyűlésen jelezte, mindent elkövetett, hogy Svédországban egy nemzeti osztályt szervezzen, ami 1909 április havában tényleg sikerült is. A Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesületének ezen svéd osztályának egyik parlamenti képviselő tagja azután haladéktalanul indítványt tett a berni egyezmény elfogadása iránt és így az ebben az évben újra a svéd parlament napirendjére került és már április 22-én el is fogadtatott.

Az az ellenzés, amelyet a nők a munkásnőkre vonatkozó szociálpolitikai javaslatokkal és kivált az idevágó 1906. évi berni egyezményvel szemben kifejtettek, némileg érthető is. Összefügg ez mindenekelőtt a nőknek a férfikkal való egyenlőségre irányuló törekvéseivel. Az a különös

védelem, amelyben a törvényhozás őket részesíteni kívánja, sérti önérzetüket annál is inkább, mert az úgynevezett védett munkások csoportjában találjuk nemcsak őket és a fiatalokat, hanem a legnagyobb mértékben gyámolításra szoruló gyermekmunkásokat is. Bizonyos fokig tehát a különös gyámolításra szoruló és nem elég saját elhatározóképesseggel bíró kategóriába sorolást látnak ebben. Erősen ragaszkodnak ahhoz az elvhez, hogy felnőtt ember, legyen az férfi vagy nő, munkája értékesítésének a szabadságában nem korlátozható jogosan. Másrésztől tényleg nem is lehet kétségbevonni azt, hogy a nők kereseti viszonyait és versenyképességét a munkapiacra az ily intézkedések valóban számbavehetően befolyásolják. Korlátozzák már azok az intézkedések, amelyek szigorúbban állapítják meg a nőkre vonatkozólag a védett csoportba tartozás korhatárát, amelyek születés idején bizonyos időpontra kitiltják őket a munkából és korlátozza még jobban az az intézkedés, amely őket az éjjeli munkától eltiltja. És felhangzik az a mindenestre komoly megfontolást érdemlő kérdés, hogy jobb-e, ha a több családtagot, munkaképtelen apát, anyát és testvéreket eltartó nő vagy részeges férje mellett a gyerekeiről való gondoskodásra utalt anya a munkából kiszorul, vagy pedig az előnyös, ha inkább az egészségre nézve bár bizonyos veszélyeket magában rejtő, de mégis övének kenyeret biztosító munkát végez. Hallunk álhumanizmusról beszélni, amely látszat kedvéért feláldozza az ily nő keresőképesseget és amely egy újabb történet hasonlat szerint épp olyan, mint hogyha a koldus kezéből kicsavarnók a száraz kenyeret, mert sajnáljuk őt, hogy csak ilyet ehet.¹⁾ Sőt nem hiányoznak gyanúsítások sem, amelyek egyenesen azzal vádolják az ily törekvéseket, hogy azok mögött egyenes rosszindulat lappang, t. i. a férfiaknak azon törekvése, hogy a nőket egyes iparágakból, vagy legalább is azoknak a jobban fizetett kereseti alkalmából kiszorítsák és így ezeket maguk számára megszerezzék.²⁾

Már ezekből is láthatjuk, hogy bár kétségkívül a szenvedélyek felébredése is erősen közrejátszik a felhozott érvek megszerkesztésében és bár ezeket az érveket inkább a munkásosztálytól távolálló női szervezetek és szövetségek hozták fel, mégis nem olyan egyszerű a kérdés, hogy ezen érvek megvizsgálása nélkül teljes lelkiismeretességgel a munkásvédelem ezen ágának feltétlen híveit szegődhetnénk. Nézzük éppen azért higgadtan az elfogulatlan szociálpolitikus szemével a kérdést és vizsgáljuk meg, hogy mi az igazság és mi a tévedés, a mi ezen érvekben rejlik? Van-e mindenképp a nőnek oka panaszkodni, ha a törvényhozás különleges oltalomban részesíti és nem akarja elfogadni a nőknek azt az álláspontját, amely szerint az egyetlen jogos nővédelem az anyasági védelem és biztosítás.

Bármennyire híve is legyen valaki a két nem etikai akár szervezeti egyenértékűségének, a szervezet alapvető különbségeit a női és a férfi organizmus között feltétlenül el kell ismernie. Ebből azután természetesen önként adódik az, hogy különböző elbánást igényelnek azok mindazon munkálkodási tereken, ahol ez a különbség számbavehetőleg érezteti a hatását. Hogy a női szervezet az ipari munkával szemben kevesebb ellenálló képességet fejt ki, az nemcsak általános szólásmód, hanem tényekkel is beigazoltatott. Erre vonatkozólag Fürst svéd iparfelügyelő a nők éjjeli munkájáról szóló tilalomnak a svéd parlament második kamarájában történt tárgyalása alkalmával a svéd kereskedelmi kollégium munkásstatisztikai adatgyűjtéséből igen meggyőző adatokat hozott fel.³⁾ Hivatkozott ugyanis arra, hogy a 12 betegsegélyező pénztárban, melyekben a nők és férfiak körülbelül egyenlő számban vannak, 100 férfira átlag 33, ugyanannyi nőre pedig 38^{1/2} megbetegedés esett. Az eltöltött betegségi napok száma a férfiaknál átlag

¹⁾ A Nő és a Társadalom. V. évf., 42. old.

²⁾ U. o. 41. old.

³⁾ V. ö. Verhandlungsbericht der fünften Generalversammlung des Komitees der Internationalen Vereinigung für gesetzlichen Arbeiterschutz. Schriften der Internat. Vereinigung Nr. 6. Jena 1909. — 126. old.

20'6, a nőknél pedig 22'8 volt, míg egy férfira átlag 6'8, egy nőre pedig 8'8 megbetegedés esett. Az összes svéd nyomdákra kiterjedő hasonló irányú adatgyűjtésből kitűnt, hogy itt átlag a nőkre 30'8%-kal több megbetegedés és 33'3%-kal több betegségi nap jutott. Hogy a nők éjjeli munkája azok szervezetére különös rossz hatással van, erre vonatkozólag idézhetjük a híres német szociálhigienikust, *Sommerfeld* tanárt, aki azon a nézetben van, hogy a női szervezetet úgyszólván erősen megtámadó ipari munka káros hatása a munkában töltött idő hosszával és különösen az éjjeli pihenőnek az elvonásával fokozott mértékben jut érvényre. Ha tehát azt akarják egyesek bizonyítani, hogy a nők egyes iparágakban, p. o. a nyomdászatban a berakásnál, a sörgyárakban a palackmosásnál stb. csak könnyű, őket meg nem erőltető munkát végeznek, ezzel az éjjeli munka káros voltát éppenséggel meg nem cáfolják, mert magában az éjjeli pihenőnek a hiánya az, ami egyéb erőltetés nélkül is az ember szervezetét, de első sorban az ez irányban kevésbé ellenálló nő organizmusát megtámadja. Azt is megállapította a statisztika, hogy a nők és gyermekek halandósága nagyobb ott, ahol a törvényhozás a nők éjjeli munkáját megengedi, míg azokban az országokban, ahol az eltiltatott, a nők és gyermekek halandósága számbavehetően csökkent. Angliában példának okáért 1841—50-ben a férfiak halandósági száma 23'11, a nőké 21'58 volt, ezzel szemben pedig miután a XIX. század 40-es éveiben a nők éjjeli munkájának a tilalma életbelépett, alászállt és 1881—90-ben férfiakra 20'22, nőkre pedig 18'01-et tett ki, tehát a nőket illetőleg nagyobb súlyedés állt be, mint a férfiakra vonatkozólag. Németországban a tilalom 1891-ben lépett életbe; ez évben a betegsegélyző pénztárak száz tagjából 0'99 férfi és 0'74 nő halt meg, 1898-ban pedig ugyanott a férfiakra 0'87, a nőkre pedig 0'61 elhalálozás esett. Érdekes adatokat hozhatnánk fel a gyermekhalandóság csökkenésére is. Mindezek után alig kételkedhetik valaki azon, hogy az éjjeli munkát illetőleg a nők különös védelemre szorulnak.

De ha általánosságban is tesszük fel a kérdést, hogy jogos lehet-e egy felnőtt munkásnak a munkaszerződés kötésénél való korlátozása, akkor is a tények mai ismerete mellett alig képzelhetünk más józan feleletet, mint azt, hogy nemcsak jogos, de egyszerűen szükséges is. Hiszen mi az egész szociálpolitika más, mint a szerződési szabadság korlátozása? Nincsen-e a felnőtt férfi is számos irányban a mai szociálpolitikai törvényhozás által korlátozva, amidőn nem szabad p. o. vasárnap dolgoznia, bizonyos veszélyes üzemekben csak meghatározott feltételek mellett végezheti munkáját, keresményének egy részét pedig a munkásbiztosítás céljaira fordítani köteles, stb. Az hogy a felnőtt munkást szabadságában korlátozni nem szabad, minden izében munkaadói érv és mint ilyen jelentkezett Angliában a XIX. század elején a manchesterizmus korában, amidőn ezzel akarták az egész szociálpolitikának az elejét venni. A józan megfontolás azonban győzelemre kellett, hogy jutassa azt a meggyőződést, hogy munkaadó és munkás oly egyenlőtlen fegyverekkel állanak a munkafeltételek megállapítására vonatkozó küzdelemben egymással szemben, hogy az államnak a munkás segítségére kell sietnie, ami pedig szabadságának a korlátozása nélkül nem lehetséges. Elvileg tehát, amint azt *Sombart* 1906-ban a Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesületének genfi nagygyűlésén is igen meggyőzően kifejtette, a szociálpolitika ma azt az álláspontot foglalja el, hogy nemcsak a gyermekek és fiatalok munkások, hanem a felnőtt munkások is, férfiak éppúgy, mint a nők munkájuk értékesítésének a szabadságában nemcsak korlátozhatók, hanem bizonyos esetekben korlátozandók is. Hogy ez a korlátozás a két nemet illetőleg nem haladhat mindig ugyanazon az úton, azt a fentiek után magyaráznunk már nem kell. Az éjjeli munka azonban éppen egy olyan terület, ahol szívesen elismerjük, hogy a megvalósítandó postulatumnak annak férfira és nőre vonatkozólag egyformán való eltörlése volna. Az ily követelmények megvalósítása azonban

sajnos rendszeresen csak lépésenként sikerül és mint ilyen első lépést kell tekinteni a berni egyezményt, amely a kérdést ott ragadja meg, ahol annak a megvalósítását a jövőre való tekintettel a közvélemény is inkább hajlandó támogatni. Az egész szociálpolitika ezen a téren haladt annak bölcsőjétől, Angliától kezdve végig a kontinensen és a védett munkásokra nézve megállapított intézkedések készítették elő a kérdéseknek az összes munkásokra vonatkozó szabályozását. Némelyek ugyan ennek dacára kételkednek azon, hogy az éjjeli munkának a nők részére való eltiltása hasonló tilalmat fog a férfiak részére is előbb-utóbb lehetővé tenni. Utalnak arra, hogy p. o. Anglia már közel hetven éve eltiltotta a nők éjjeli munkáját és ott a második lépés, a férfiak éjjeli munkájának az eltiltása máig sem történt meg. Ezzel szemben azonban *Szterényi József* a Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesületének f. évi április hó 4-én tartott tanácskozásán igen helyesen mutatott rá arra, hogy a nemzeti szociálpolitika az ipari verseny bizonyos foka mellett nehezebben halad, mint az éppen ezen nehézségek elhárítására kezdeményezett nemzetközi szociálpolitika, mely a férfiak részére is maximális munkanapnak a megállapítását feladatai közé sorolja.

Ezek után azt az érvet, hogy a nők akaratuk ellenére erre a védelemre nem kényszeríthetők, alig vehetjük komolyan. A fentiekből kétségkívül kitűnik ugyanis, hogy nemcsak az ő érdekükről van itt szó, hanem általános emberi érdekről, tekintsük akár a tilalomnak a nőkre és gyermekekre gyakorolt hatását, akár pedig annak a szerepét az általános szociálpolitikai haladásban. Ezekkel az általános érdekekkel szemben bármennyire tiszteljük is szavukat, annak döntő jelentőségét nem tulajdoníthatunk.

Végigtekintve azokon az érveken, amelyeket úgy Svédországban, mint a többi északi országokban, valamint most hazánkban is felhoztak, komoly jelentőséget részemről csak kettőnek tudok tulajdonítani. Az első az, hogy az éjjeli munkától való eltiltás kétségkívül a nők keresetét kedvezőtlenül fogja befolyásolni. Sajnos statisztikai adataink arra vonatkozólag nincsenek, hogy mily mértékben szokott ez bekövetkezni, de hogy ez mint közvetlen következmény helyenkint el nem maradhat, az kétségtelen. Egyes iparágakban meg fog történni, hogy a jól fizetett éjjeli rendkívüli munkórakért járó kereset el fog maradni és hogy az éjjeli munkából kiszoruló és nagyobb számban nappali munkát kereső nők a nagyobb kínálat folytán kisebb bért fognak kapni. Ezzel szemben azonban azokban az iparágakban, melyekben nem pótolhatják a női munkát férfimunkával, melyekben épp ezért a nappali üzem kiterjesztése fog bekövetkezni, a munkásnők iránti kereslet is növekedni fog. Általában azt megállapíthatjuk, hogy a szociálpolitika nem csökkentette a bért sehol, hanem végeredményben mindig oda vezetett, hogy a munkás a régi, sőt emelkedő szükségleteinél fogva magasabb bér mellett kedvezőbb feltételek között dolgozott. Ezt fogja lényegileg bizonyára a nők éjjeli munkájának a tilalma is eredményezni. Hogy azonban ezt a kérdést helyesen megítélhessük, ahhoz még azt is tudnunk kell, hogy a munkabér színvonalának a megállapítása voltaképpen lényegileg nem egyéni alapon történik, hanem annak alapjául a család megélhetési színvonala szolgál. Igen érdekesen mutatott rá p. o. *Hobson*¹⁾ arra, hogy Angliában azokban a városokban, melyekben a fémipar székhelye van, a textiliparban foglalkoztatott munkásnők bére különösen alacsony és hogy éppen azért igen szívesen vezették be ott a textilipart. Ennek a fémipari munkaadók is igen örültek, mert a nőknek keresethez jutása lehetővé tette nekik a munkabér leszorítását a fémipari munkásokat illetőleg is, amennyiben a munkások, kiknek most már családtagjai is kerestek, a rossz konjunkturák idején a bérleszállítási törekvésekkel szemben kevesebb eltenállást fejtettek ki. A bérleszállítás tehát, amely a nők éjjeli munkájának a tilalmát követni fogja, aligha lesz állandó, mert a család színvonalának az emelése előre-

¹⁾ The Industrial System. 84. old.

láthatólag kárpótolni fogja lassanként a nőket azért a veszteségért, amelyet közvetlenül szenvedtek.

A második és pedig szememben súlyosabb érv, amely a nők éjjeli munkájának az eltiltásával kapcsolatban gondos megfontolást kíván, az, hogy a tilalom egyes iparágakból egyenesen ki fogja szorítani a nőket és így vagy a rosszul fizetett éhségbérek mellett dolgozó otthoni ipar, vagy pedig más nem kívánatos kereseti ágak karjaiba fogja őket kergetni. A Párisban ezen tilalom életbeléptetése után a nyomdákban elbocsátott 5.000 munkásleány bizonyos nevezetességre tett szert, mert szívesen hivatkoznak rájuk azok, akik a tilalom káros következményeit jellemezni akarják.

Közelebbről tekintve azonban ezt az érvet, nem kerülheti el figyelmünket mindenekelőtt az, hogy nem minden iparág van e tekintetben egyenlő helyzetben. Azon iparágaknak a száma, amelyek a tilalom dacára az éjjeli munkának a folytathatása végett drágább férfimunkásokat fognak beállítani, aligha túlságosan nagy. Számos iparág lesz, amelyet ez a rendelkezés egyáltalában az éjjeli munka abbahagyására fog indítani, amit bizonyára a szociálpolitika minden barátja, még az egyezmény ellen tiltakozó nők is szívesen fognak látni. Azokban az iparágakban, amelyek ma is túlnyomóan nőket foglalkoztatnak, aligha lesz ez másképp. Az, hogy az egyes teendőkre az ipari üzemekben nőket vagy férfiakat alkalmaznak-e, csak kevéssé függ attól, szabad-e őket éjjel is foglalkoztatni. Egész más szempont, öképp az illető teendők természete az, a mely itt döntő. Igen tanulságos e tekintetben *Hegedüs Lóránt*nak a képviselőház munkásügyi bizottságában elmondott beszéde, melyben megállapítja, hogy éppen a nők keresettől való megfosztása tekintetében példaképp oly szívesen felhozott nyomdaiparban a »berakás« munkáját megfelelően csak női kezek tudják végezni; hasonlóképp utalt a zománcédenyiparra, ahol a nők oly munkát végeznek, melyet finomságánál fogva férfi végezni nem képes.¹⁾ Nagyon helyesen mondja *P. Pic* a Nemzetközi Munkásügyi Hivatalhoz intézett jelentésében,²⁾ hogy a technika fejlődése finomabb, ügyesebb kezet igénylő gépeket szerkeszt, melyek kiszolgálására inkább a nő alkalmas, úgy, hogy itt, ha jobban védjük is, alkalmazást fog találni.

Hogy maga a Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesülete mit vár ez irányban, azt legjobban bizonyítja, hogy az 1908. évi luzerni nagygyűlésén még programjában szerepelt a textiliparban a férfiakra nézve is a maximális munkanapnak a megállapítása, a luganói nagygyűlésen azonban 1910-ben egyelőre ezt a kérdést azzal az indokolással vették le a napirendről, hogy a nők éjjeli munkáját tilalmazó egyezmény ez iparágban az éjjeli munka korlátozásával előreláthatóan önmagától is minden munkásra nézve egy maximális munkanapnak a kialakulásához fog vezetni.

Hogy egyébként sötétebbnek látszik általánosságban a szóban forgó érv, mint hogyha azt közelebbről megvizsgáljuk, ezt módomban van néhány adattal is igazolni. A Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesületének a nők éjjeli munkájára vonatkozólag kiadott adatgyűjteményéből ugyanis megállapíthatjuk azt, hogy a tilalom általában nem csökkentette az iparban alkalmazott nők számát. Így p. o. Angliában 1841—70. a textiliparban alkalmazott felnőtt női munkások aránya emelkedett, miután 1844-ben az éjjeli munka tilalma rájuk nézve kimondatott. Németországban 1882—95. az iparban alkalmazott nők aránya 13'31⁰/₀-ról 16'65⁰/₀-ra emelkedett, az 1891-ben kibocsátott tilalom dacára; Ausztriában 1880—1890-ig alig változott a gyár- iparban alkalmazott munkásnők száma, pedig 1885-ben a tilalom életbe lépett; Franciaországban ugyancsak állandó maradt a számuk, sőt amin-

¹⁾ Magyar Gyáripar 1911. 5. szám, 14. old.

²⁾ Die gewerbliche Nachtarbeit der Frauen. Berichte über ihren Umfang und ihre gesetzliche Regelung. Im Auftrage der Internationalen Vereinigung für gesetzlichen Arbeiterschutz, herausg. von Dr. Stephan Bauer, Jena, 1903. 219. old.

Keufer, a Conseil Supérieur du Travail alelnöke 1908-ban a luzerni nagygyűlésen felemlítette, éppen a nyomdásziparban a hivatalos helyen intézett kérdésére nyert válasznak megfelelően a számuk egyenesen emelkedett is.¹⁾ A Svájcban a tilalom után tényleg a gyárparban alkalmazott nők száma csökkent valamivel, azonban ezt annak tulajdonítják, hogy éppen abban az időben a Svájcban azok az iparágak fejlődtek nagyobb mértékben, amelyek női munkát egyáltalában alig alkalmaznak és így ez a csökkenés a dolog természetében leli magyarázatát.

Ha mindezeket megfontoljuk, akkor valóban nagyon elveszti az erejét az az érv, hogy előnyösebb a nőkre nézve, ha, bár egészségükre kétségkívül hátrányos feltételek között, őket dolgozni engedjük, mint az, ha munkájuk eladása körüli szabadságban őket korlátozzuk. Mert a keresetnek a megrövidülése, a munkásháztartásokban ez által okozott hiányok keletkezése és éppen a nőknek az ipari foglalkozásból való kiszorulása olyan sporadikus és inkább átmeneti jelenségek lesznek, melyek a hidat képezik egy oly korszakba való átmenetelre, amelyben a nő neki megfelelőbb feltételek között ugyanúgy meg fogja keresetét találni az ipar terén, mint ahogy azt megtalálta eddig. De még ezeken az átmeneti nehézségeken is igen sokat lehet enyhíteni. Mindenekelőtt a munkásközvetítésnek fokozottabb mértékben a tilalom következtében egyes iparágakból kiszoruló nők elhelyezésére való figyelmeztetése és ez irányban fokozottabb tevékenységre intése az, ami segítséget nyújthat az esetleg tényleg egyes gyárakból kiszoruló nőknek keresetük pótlására, amint arra különösen *Ferenczi Imre* és a Magyarországi Nőegyesületek munkásnővédelmi szakosztálya súlyt helyeznek. Nagyon sokat természetesen ettől nem várhatunk; állanak azonban rendelkezésre még más eszközök is, amelyek hathatósabban működhetnek a jelzett cél érdekében közre. A nőegyesületek szövetsége ilyen látna abban, ha az iparoktatás tágitása által a nők részére eddig nem igen hozzáférhető iparágak nyitnának meg. Mindennél fontosabbnak látszik azonban előttem az otthonmunkának a fokozatos szabályozása és oly irányba vezetése, hogy az rövidebb munkaidő mellett is méltányos keresetet biztosítson az abban elfoglalt nőknek. Magában véve is fontos feladat volna ez a szabályozás, kétszeresen ilyennek látszik azonban akkor, amidőn az éjjeli munkának a tilalma következtében tényleg újabb succurst fog nyerni az otthoni munka. Természetesen nem a minimális bérhivatalok szervezésén fogjuk kezdeni ezt a szabályozást, hanem egyelőre beérhetjük szerényebb kezdettel is. E tekintetben a Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesületének genfi nagygyűlése már bizonyos határozatokat is hozott, amelyek értelmében törekedni kellene az egyes törvényhozásokat oly intézkedéseknek megnyerni, amelyek értelmében a foglalkoztatott otthoni munkásokról és munkásnőkről a munkaadók kötelesek legyenek jegyzéket vezetni és ezt a hatóságnak kívánatra bármikor bemutatni, továbbá minden általuk foglalkoztatott személynek a megbízás átvétele alkalmával jegyzéket átadni, amelyen a darabbér és a kellékek, meg a munkaanyagok ára feltüntetendő. Azon helyiségekben pedig, amelyekben a bér kifizetése történik, ezen határozat értelmében az illető üzletben érvényben lévő bérjegyzék is kifüggesztendő volna. Ha tehát a nők éjjeli munkájának eltiltása által előidézett átmeneti nehézségeket enyhíteni óhajtjuk, akkor mindenekelőtt az otthoni munkának ezen szabályozását kell megindítani, amely egyébként az otthoni munkában már amúgy is foglalkoztatott munkásnők ezreinek érdekében a haladék nélkül megoldandó kérdések közé tartozik. Hogy a behozni szándékolt tilalom mesterségesen ne szaporítsa az otthoni munkát és ne vezessen oda, hogy ahol ez lehetséges, a gyáros azt a munkát, amelyet a törvény értelmében a gyári helyiségben a munkásnőknek éjjel végezni tiltva lesz, otthon végeztesse el velük, ki

¹⁾ Verhandlungsbericht der fünften Generalversammlung des Komitees der Internationalen Vereinigung für gesetzlichen Arbeiterschutz. Schriften der Int. Vereinigung für gesetzlichen Arbeiterschutz. Nr. 6. Jena, 1809. 53. oldal.

kellene mondani az alkotandó törvényben azt, amint erre *Ferenczi Imre* a Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesületének az értekezletén rámutatott, hogy, ha a munkaadó éjjelre a munkásnőknek munkát ad, ez a tilalom áthágásának minősítettik. Ha az otthoni munka a fentiek értelmében szabályozást nyer és a törvényjavaslatban foglalt tilalomnak a jelzett módon való kijátszása megnehezítettik, akkor nagyban enyhülni fognak azok a nehézségek is, amelyek a nőknek gyárak helyett nagyobb fokban otthon való dolgozásából eredhetnének.

Azok a tanácskozások, amelyek a Magyarországi Nőegyesületek Szövetsége munkásnővédelmi szakosztályában, a Katholikus Nővédelmi Egyesületben, valamint a nőegyesületek bevonásával a Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesületében tartattak, végeredményben nem sokat tértek el a fentiekben jelzett állásponttól, ámbar erősen megnyilatkozott azokon a tilalmat ellenző álláspont is. Szinte meglepő volt az az érdeklődés, amely a nőegyesületek körében a berni egyezmény alapján benyújtott törvényjavaslat tárgyában mutatkozott, és nagyon örvendetesnek kell találnunk ezt az érdeklődést egyrészt azért, mert a tilalommal járó átmeneti nehézségek enyhítésének a szükséges voltára felhívta a közfigyelmet, másrészt pedig azért, mert örülnünk kell minden olyan ténynek, amely a szociálpolitikai érdeklődésnek szélesebb körökbe való behatolásáról tesz tanuságot.

A polgári perrendtartás szociális szempontjai.

Irta **dr. Fodor Ármin** kir. kúriai bíró.

Meszlény Artur kartársam e címen a Munkásügyi Szemle folyó évi 4. számában érdekesen fejtegeti az új polgári perrendtartásnak szociális jelentőségét és szociális vonatkozásait. Több tekintetben egyetérték vele. Egy ponton azonban olyképp támadja a polgári perrendtartást állítólagos kapitalisztikus felfogásáért, hogy indítatva érzem magam erre a kérdésre visszatérni.

Ez a támadása az új perrendtartásnak azt a rendelkezését illeti, hogy a szolgálati szerződésből a munkaadó és munkavállaló közt felmerülő összes pereket a pertárgy értékére való tekintet nélkül a járásbiróság hatáskörébe utalja. Meszlény kartársam ezt a rendezést első sorban azért kifogásolja, mert a polgári perrendtartás ezektől a perekből az első fokon elvonja azt a biztosítékot, amelyet a törvényszéki eljárás társasbirósági jellegénél fogva nyújt. Másik irányban pedig sérelmesnek találja ezt, mert szerinte ez által a felelősségi jog is túlságosan korlátozva van.

Távol áll tőlem, hogy a munkaszerződésből eredő pereknek jogi és társadalmi jelentőségét kevésre becsüljem. Én is ugyanazt vallom, mint Meszlény kartársam, hogy a munka nem árú és hogy az arra vonatkozó szerződést a személyiség oltalmára szóló biztosítékokkal kell körülvenni. Ha azonban azt a kérdést vetik fel, hogy melyik eljárás felel meg jobban a szociális követelményeknek: a járásbirósági, vagy a törvényszéki eljárás-e, nézetem szerint a járásbirósági eljárás az, mert gyorsabb, olcsóbb, hajlékonyabb, könnyebbé teszi a félnek személyes, közvetlen eljárását és nagyobb lehetőséget nyújt arra, hogy a bíró belenyuljon a perbe, igyekezzék az igazságot kideríteni és teljes felelősségével fedezze a birói döntést.

Nem akarom azt mondani, hogy az új polgári perrendtartás ezeket a követelményeket nem igyekeznék megvalósítani a törvényszéki eljárásban is. Sőt ez az igyekvés áthatja az egész törvényt. Azonban bármily fokig fog is sikerre vezetni ez a törekvés, azt hiszem, a helyzet mindig az lesz, hogy a törvényszéki per, ha alaposabb is, de nehezkesebb, lassúbb és költségesebb, mint a járásbirósági per.

A perjog egész története nem egyéb, mint annak a szociális követelménynek a megvalósítása, hogy a per olcsóbb és gyorsabb legyen. Azok a perbeli biztosítékok, amelyeket Meszlény kartársam szociális szempontból szükségeseknek tart és amelyek az eljárást drágábbá és lassúbbá teszik, lassanként mindinkább csökkennek.

Tekintsünk csak vissza a rég mult időkbe.

Ócska német könyv van előttem, Schaffrathnak 1839-ben megjelent könyve »a közönséges német per fundamentális tudományáról«. Ez a könyv következő tanulságos fundamentális gondolattal kezdődik: »A processzus szó a latin *procedere* igéből származik és annyit jelent, mint előrehaladni és pedig különösen lassan és ünnepélyesen, mint pl. temetési menetnél.« Mily találó képe ez a középkori rendes írásbeli pernek, amely lassú, kimért és ünnepélyes volt, mint valamely középkori spanyol főúr, akinek minden mozdulatát merev szabály szabta meg. És ez a lassú, ünnepélyes eljárás valóban hasonlított a temetéshez, amelynél a halott, a biztosítékul felállított formáknak áldozata gyanánt az igazság volt. Volt azonban már akkor is az embereknek egy osztálya, amely ennek az ünnepélyes temetésnek költségeit nem bírta el: a munkájából élő nép. Míg a nemes nyugodtan várhatta be várkastélyában, hogy mikép dől el pere, amely évtizedeken át húzódott, addig a földművelő jobbágy nem bírta elviselni ennek a pernek hosszadalmasságát és költségeit. Részére tehát gyorsabb és olcsóbb eljárást kellett alkotni. Ezt tette V. Kelemen pápa 1306-ban a perjog történetében híres bullájával, amellyel megalkotta a sommás eljárást. Ez az eljárás a pernek úgynevezett biztosítékait félretette és meghagyta a bírónak, hogy egyszerűen, forma nélkül járjon el ezekben a perekben. Az egész perjog története ezóta nem egyéb, mint a sommás pernek, a szegény ember perének fokozatos térfoglalása. Nálunk Magyarországon is az 1836. évi törvény 60 forinton aluli perekkel kezdte meg ezt az utat, 1861-ban 200 forintig mentek el, 1868-ban 300 forintig, 1881-ben 500 forintig és végül 1893-ban a sommás eljárásról szóló törvény kísérletet tett arra nézve, hogy az ingatlanokra vonatkozó birtokpereket és örökösödési pereket 400 korona értéken alul ennek az eljárásnak vesse alá. Ezen az uton előre haladva, 1907-ben törvényhozásunk 1000 korona értéken alul minden vagyoni jogi pert, akár ingókra, akár ingatlanokra vonatkozik az, egyaránt idesorozta. Végül az új polgári perrendtartás 2500 koronára emelte fel ezt az értékhatárt, úgy hogy most már eltűnően csekély lesz azoknak a pereknek a száma, amelyek nem fognak a járásbirósági eljárás alá tartozni. Megjegyzem, hogy járásbirósági per és sommás per nálunk mindig egy és ugyanaz volt, és ámbár az új polgári perrendtartás a törvényszéki eljárást is a sommás per alapelvei szerint alakítja át, az igazi sommás eljárás mindig csak a járásbirósági per lesz és ez a per az, amely egyedül alkalmas a legszélesebb néprétegek igényeinek kielégítésére. Nézetem szerint tehát ez alkalmas a munkabérvkövetelések iránti perek elintézésére is.

Ebből indult ki az új polgári perrendtartás, a mikor a munkabérvkövetelések iránti pereket, tekintet nélkül az értékre, a járásbiróság hatáskörébe utalta.

Így van ez más államokban is. Franciaországban az 1905. évi törvény értelmében (V. cikk 1. pont) a békebíró 300 frank értékhatárig felebbezés kizárásával és ezen értéken felül bármely összeg erejéig a felebbezési jog fentartása mellett ítél a munkaszerződésből eredő perekben, amennyiben azok nem tartoznak a kereskedelmi bíróság vagy az iparbiróság hatáskörébe. És Németországban már az 1877. évi bírósági szervezeti törvény 23. §-a az Amtsgericht hatáskörébe utalta ezeket a pereket anélkül, hogy sem akkor, sem később e törvény módosításánál ez ellen bárki is felszólalt volna.

Az egyes bíróság és a társas bíróság hivei között talán még ma sincs eldöntve a harc, hogy mely rendszer a jobb. De azt még a társas bírói rendszer hivei sem állítják, hogy a törvényszéki per oly olcsó lehetne, mint a járásbirósági. Már az a körülmény is, hogy a törvényszéki eljárásban az

ügyvédi képviselet minden esetben kötelező, drágábbá teszi azt. Igaz ugyan, hogy az új polgári perrendtartás a járásbirósági eljárásba is bevitte a kötelező ügyvédi képviseletet, de ezer koronán aluli perekben ez a képviselet mégsem kötelező és a fél akár személyesen eljárhat, akár a perrendtartásban meghatározott személyek, rokonai, házastársa stb. által képviseltetheti magát. A törvényszéki eljárás csak igen kivételesen nélkülözheti az előkészítő iratokat, míg azok a járásbirósági eljárásban nem szükségesek. Már pedig az ügyvéd nem készíti ingyen az előkészítő iratot. A törvényszéki eljárásban rendszerint külön érdemleges tárgyalási határnap van, míg a járásbirósági eljárásban ez az elkülönítés nincs meg, ami szintén olcsóbbá teszi a járásbirósági eljárást. És nem szabad feledni, hogy járásbiróság sok van, törvényszék pedig kevés; a járásbiróság ennél fogva rendszerint közel van a félhez, a törvényszék pedig sokszor nagyon is távol áll tőle. Egy angol főbíró azt mondta, hogy minden bírósági reform legfőbb feladata lehozni a bíróságot a szegény ember ajtaja elé. Nálunk ez annyit jelent, hogy le kell hozni a pereket a törvényszéktől a közel fekvő járásbirósághoz. Annyi kétségtelen, hogy a közelfekvő bíróság előtti per rendszerint olcsó, a távolfekvő bíróság előtti per pedig drága.

Ami pedig a gyorsaságot illeti, a járásbirósági eljárás szintén előnyben van a törvényszéki eljárás fölött. Meszlény kartársam szerint ugyan egészen kétségtelen, hogy hosszú időn át a törvényszéki eljárás lesz a gyorsabb; de ha az eljárás szabályozását tartjuk szem előtt, inkább ennek ellenkezőjét lehet mondani. Már utaltam arra, hogy a törvényszéki eljárásban rendszerint előkészítő iratok és külön perfelvételi határnap vannak. Ez csak nem teszi gyorsabbá az eljárást. Vagy talán a miatt lesz gyorsabb a törvényszéki eljárás, mert az ítélet ellen korlátlanul lehet felebbezni a kir. Itélőtáblához és innen a Kúriához?

Mindebből kitűnik az, hogy a törvényszéki eljárás a gazdag ember perének való, a szegény ember pere részére azonban csak a járásbiróság az alkalmas bíróság. A gazdag ember költekezhetik és várhat, a szegény ember részére olcsó és gyors per kell, még ha abban kevesebb is a biztosíték. Már pedig a munkaszerződésből eredő perekben lehetséges, hogy a munkaadó gazdag ember, a munkás azonban sohasem az.

A polgári perrendtartás 1. §-ának 2. b) pontja a járásbiróság hatáskörébe utalja értékre való tekintet nélkül a bérleti és haszonbérleti viszonyból felmerülő összes pereket is. Tudvalevőleg a haszonbérleti perek nagy része szintén bonyolódott, terjedelmes haszonbérleti szerződések magyarázata körül forog és a per tárgya sokszor igen nagy értéket képvisel, ezekre, sőt százezrekre menőt. Vajjon jut-e valakinek eszébe, hogy a polgári perrendtartásnak ez a rendelkezése sérelmes volna a mezőgazdasági érdekkörökre? Pedig a haszonbérlet egész existenciája sok esetben nagyobb mértékben függ attól a pertől, mint a munkás existenciája a munkabérszerződésből származó pertől.

De hallom az ellenvetést. Abban a haszonbérleti perben, éppen azért, mert a pertárgy értéke nagy, felebbezés van a járásbiróság ítélete ellen a törvényszékhez, ennek ítélete ellen pedig felülvizsgálatnak van helye vagy a kir. Itélőtáblához, vagy a kir. Kúriához. A munkabér-szerződésből eredő perekben azonban a pertárgy értéke többnyire csekély, és miután a járásbirósági perekre vonatkozó általános szabályok szerint 50 korona értéken alul a járásbiróság és 500 korona értéken alul a kir. törvényszék végső fokban ítélik, a kir. Kúriához pedig csak 2.500 koronán felüli perek jutnak, ennél fogva a kir. Kúriához a munkabér-szerződésből eredő per alig juthat.

Azonban nagyon kérdéses, hogy a pertárgy értékével arányban nem álló felebbezési módok: a valóban szociális igazságnak követelményét képezik-e, amint azt Meszlény igen tisztelt kartársam állítja. Az olcsóság és gyorsaság szempontjával az ilyen felebbezési módok egyáltalában nem egyeztetetők össze. Sőt a felebbezés túlságos kiterjesztése a felebb-

viteli bíróságban levő garanciát is csökkentheti, mert az elintézés alaposágát is veszélyezteti. A felebbviteli jog túlságos kiterjesztése következtében esetleg odajuthatnánk, hogy nemcsak drágább és lassúbb volna a munkaszerződésből eredő perekben az igazságszolgáltatás, de egyúttal talán rosszabb is. Természetesen erre azt mondják, hogy hiszen a felebbvitel csak jog és ha a fél nem akarja ezzel a pert drágábbá és lassúbbá tenni, akkor ne éljen felebbvitellel. A perben azonban két fél van, a felperes és az alperes, és, ami az egyiknek jó, az sokszor nem jó a másiknak, ami az az egyik félre nézve jog, az a másik félre terhet ró. Ha a gazdag munkaadó a munkás javára szóló ítélet ellen felebbvitellel él, ennek következtében a munkás az, aki hosszabb ideig nem jut pénzéhez, sőt a munkás akarata ellenére kényszerül a felebbezési eljárás terheit viselni. Ezen a bajon az előzetes végrehajthatóság sem segíthet, mert az adós letét útján még ily esetben is útját állhatja annak, hogy a felperes pénzéhez jusson. A túlzott felebbviteli jog megadása érlelhetné meg tehát a munkaadó részéről azt a kiéheztetési politikát, amelyre Meszlény kartársam céloz, ez pedig csak nem lehet szociális szempont.

Ebből a szempontból tehát nem eshetik kifogás alá az, hogy 50 koronán aluli követeléseknél a járásbíróság ítéletei ellen nincs további felebbvitel, 500 koronán aluli követeléseknél pedig a kir. törvényszék másodfokú ítéletébe bele kell nyugodni akkor is, ha a követelés munkaszerződésből származik. Hiszen látjuk, hogy Franciaországban bele kell nyugodni a munkaszerződésekből eredő perekben a békebíró ítéletébe akkor is, ha a pertárgy értéke 300 frankig terjed. Pedig a békebíró személyében ott még kevesebb biztosíték van. Az a francia békebíró sokszor valamely kiszolgált végrehajtó, vagy városi tanácsos. És ennek dacára a hatalmas francia szocialista párt részéről 1905-ben nem találkozott senki, aki e törvény tárgyalásakor a felebbviteli jognak e megszorítását kifogásolta volna.

Kifogásolja Meszlény kartársam azt is, hogy a munkaszerződésből eredő követelések nem vétettek ki a perrendtartás 758. §-ában a községi bíróság hatásköre alól, ami nézete szerint kívánatos volna, mert a perrendtartás kevés gondot fordít a kisebb polgári perekre általában. Meg kell erre jegyeznem azt, hogy a polgári perrendtartás javaslata a községi bírászkodást csak kivételes kiegészítőnek akarta fenhagyni, miután az némely helyeken jól működik és annak teljes eltörlésére nem volt kilátás. Ennek következtében a felperesre akarta bízni azt, hogy keresetével vagy a községi bírósághoz, vagy egyenesen a járásbírósághoz fordulhasson. Részemről is sajnálatosnak tartom, hogy a képviselőház ezt az álláspontot elhagyta és az 50 koronán aluli perekben bizonyos felsorolt eseteken kívül a községi bíróság igénybevitelét kötelezővé tette. Mindamellett e módosítás dacára is a felperestől függ az, hogy igénybe vegye-e a községi bírászkodást, vagy nem. Ha nem akarja a községi bírászkodást igénybe venni, azt egyszerűen eléri azzal, hogy nem keresetet indít, hanem fizetési meghagyást kér. A fizetési meghagyás kérésével egyenesen a járásbírósághoz fordulhat és ha ezt teszi, a járásbíró-sági eljárás szabályai igen csekély eltéréssel (polgári perrendtartás 603. §.) alkalmazást fognak nyerni.

Mindezzel nem akarom azt mondani, hogy a munkaszerződésből származó perek nem igényelnék a törvényhozás legnagyobb figyelmét és nem követelhetnének további törvényhozási intézkedéseket. Nézetem szerint ezeknek a pereknek elintézésére legjobb bíróság az u. n. népbíróság (Schöffengericht) volna, amely a járásbíró elnöklete alatt két laikus bíróból alakulna, amelynek egyik nemét az iparbiróság képezi. Nem akarom itt tárgyalni azt a nagy kérdést, hogy a laikus elem részvétele a polgári bírászkodásban általában jogosult-e vagy nem, azonban részemről célszerűnek tartom azt mindazokban a perekben, amelyekben szociális érdekellentétek nyernek megoldást. Az ipari alkalmazottakra nézve ez a gondolat már meg is ért a keresztülvitelre, az iparbiróság felállítása komoly megfontolás tárgya. Meszlény kartársam azt hiszi, hogy ennek az intézménynek megalkotásáig még sok víz fog lefolyni a Dunán. Remélni akarom, hogy e hitében csalódnai fog.

A baleseti sérültek kórházi ápolási költsége.

Irta: dr. Pap Géza.

E törvény kontroverziája¹⁾ abban csúcsosodik ki, hogy a köz- vagy nyilvánossági jelleggel felruházott kórháznak a munkásbiztosító pénztárral szemben ápolási költség megtérítése iránt támasztott követelésére van-e jogi jelentőségű kihatása annak a körülménynek, hogy az ápolott betegsége baleseti sérülés következménye volt és nem balesettől függetlenül következett be. Szerintünk ennek a körülménynek a kórház követelése tekintetében *általában* nincsen és kizárólag csak *egy* irányban van jelentősége.

A munkásbiztosítási törvény 70. §. 1. pontja szerint a biztosítottnak testi sérülés esetén a balesetet követő tizenegyedik héttől kezdve ingyen orvosi gyógykezelés, gyógyszer és gyógyászati segédeszköz jár az 50. §. 1. és 2. pontjában megállapított módon. Az 50. §. 1. és 2. pontjában pedig módhatározományképpen csak ez az egy szó fordul elő: *ingyen*. Ezen az alapon a 70. §. betű szerinti magyarázatával, azt kellene hinni, hogy az ingyenesség az egyetlen módhatározomány, amelyet a törvény a baleseti sérültek gyógykezelésére nézve felállít. Eszerint tehát a betegségi biztosítás egyéb gyógykezelési módhatározományai a baleseti biztosítás köréből ki volnának zárva és így ki volna zárva az is, hogy a pénztárnak egyáltalán joga legyen arra, hogy a baleseti sérültnek pénztári orvosi gyógykezelés és házi ápolás helyett kórházi gyógykezelést és ápolást nyújtson, amint ezt a törvény 58. §-a a betegségi biztosításban a pénztárnak megengedi.

Eddig azonban senki sem akadt, aki a törvényt ily képtelenül magyarázta volna. Senki sem mer az afféle okoskodásban, hogy ez a §., megamaz a §. ebben vagy abban a fejezetben van, odáig elmenni, hogy a baleseti sérültekkel szemben a kórházi ápolás jogát kizárja.

Lapunk éppen a kórházi ápolási költségek kérdésében már régebben is hangsúlyozta²⁾, hogy a törvényeket általában és különösen a *munkásbiztosítási törvényt rendszeresen kell magyarázni*, ha a lehetetlen eredményeket kerülni akarjuk. Rendszeres magyarázat alatt azt értjük, hogy a törvénynek keletkezési történetét mindig szem előtt tartva, olyan magyarázati eredményre kell törekednünk, amely ennek a törvénynek céljaival és egyéb törvényeinkkel összhangban van, általános jogi felfogásunknak megfelel és mindezeknél fogva közmeggyőződés szerint, észszerű.

Ebből kiindulva, a 70. §. 1. pontja teljesen elégséges arra, hogy az abban említett 50. §. 1. és 2. pontja alapján az 58. §-nak a baleseti sérültekre való alkalmazását is jogszerűnek tartsuk, vagyis hogy ezeknek betegsége esetén nemcsak a gyógykezelés ingyenességét, hanem a házi ápolás módja helyett a pénztár terhére való kórházi ápolás módját is törvényesen megengedjük.

Bizonyára világosabb és szerkezeti szempontból szabatosabb volna a törvény, ha a 70. §. kifejezett rendelkezést tartalmazna arra nézve, hogy a balesetet követő tizenegyedik héttől vagyis a betegségi biztosítás hatályának lejártától kezdve szintén érvényben van az 58. §., amely az ott megjelölt feltételek esetén megengedi a pénztárnak, hogy kórházi ápolást nyújtson. Azonban a törvényszerkezeti fogyatékoságot nem szabad arra használni, hogy segélyével a törvény okos, üdvös céljait kiforgassuk. A törvény 58. §-ában megvédett érdekek ugyanis, amelyek a pénztárnak és a betegnek közös érdekei, egyaránt megkövetelik a figyelembevételt akár baleset következtében, akár egyéb okok következményeképpen lépett fel a biztosított tagnak betegsége.

A német törvényhozás, amely eddig a betegségi és baleseti biztosítást külön törvényekben szabályozta, mindegyik törvényben külön-külön

¹⁾ Munkásügyi Szemle 1911. évf. 115., 155., 186. l.

²⁾ Munkásügyi Szemle 1910. évf. 130. l.

viteli bíróságban levő garanciát is csökkentheti, mert az elintézés alaposágát is veszélyezteti. A felebbviteli jog túlságos kiterjesztése következtében esetleg odajuthatnánk, hogy nemcsak drágább és lassúbb volna a munkaszerződésből eredő perekben az igazságszolgáltatás, de egyúttal talán rosszabb is. Természetesen erre azt mondják, hogy hiszen a felebbvitel csak jog és ha a fél nem akarja ezzel a pert drágábbá és lassúbbá tenni, akkor ne éljen felebbvitellel. A perben azonban két fél van, a felperes és az alperes, és, ami az egyiknek jó, az sokszor nem jó a másiknak, ami az az egyik félre nézve jog, az a másik félre terhet ró. Ha a gazdag munkaadó a munkás javára szóló ítélet ellen felebbvitellel él, ennek következtében a munkás az, aki hosszabb ideig nem jut pénzéhez, sőt a munkás akarata ellenére kényszerül a felebbezési eljárás terheit viselni. Ezen a bajon az előzetes végrehajthatóság sem segíthet, mert az adós letét útján még ily esetben is útját állhatja annak, hogy a felperes pénzéhez jusson. A túlzott felebbviteli jog megadása érlelhetné meg tehát a munkaadó részéről azt a kiéheztetési politikát, amelyre Meszlény kartársam céloz, ez pedig csak nem lehet szociális szempont.

Ebből a szempontból tehát nem eshetik kifogás alá az, hogy 50 koronán aluli követeléseknél a járásbíróság ítéletei ellen nincs további felebbvitel, 500 koronán aluli követeléseknél pedig a kir. törvényszék másodfokú ítéletébe bele kell nyugodni akkor is, ha a követelés munkaszerződésből származik. Hiszen látjuk, hogy Franciaországban bele kell nyugodni a munkaszerződésekből eredő perekben a békebíró ítéletébe akkor is, ha a pertárgy értéke 300 frankig terjed. Pedig a békebíró személyében ott még kevesebb biztosíték van. Az a francia békebíró sokszor valamely kiszolgált végrehajtó, vagy városi tanácsos. És ennek dacára a hatalmas francia szocialista párt részéről 1905-ben nem találkozott senki, aki e törvény tárgyalásakor a felebbviteli jognak e megszorítását kifogásolta volna.

Kifogásolja Meszlény kartársam azt is, hogy a munkaszerződésből eredő követelések nem vétettek ki a perrendtartás 758. §-ában a községi bíróság hatásköre alól, ami nézete szerint kívánatos volna, mert a perrendtartás kevés gondot fordít a kisebb polgári perekre általában. Meg kell erre jegyeznem azt, hogy a polgári perrendtartás javaslata a községi bírászkodást csak kivételes kiegészítőnek akarta fenhagyni, miután az némely helyeken jól működik és annak teljes eltörlésére nem volt kilátás. Ennek következtében a felperesre akarta bizni azt, hogy keresetével vagy a községi bírósághoz, vagy egyenesen a járásbírósághoz fordulhasson. Részemről is sajnálatosnak tartom, hogy a képviselőház ezt az álláspontot elhagyta és az 50 koronán aluli perekben bizonyos felsorolt eseteken kívül a községi bíróság igénybevitelét kötelezővé tette. Mindamellett e módosítás dacára is a felperestől függ az, hogy igénybe vegye-e a községi bírászkodást, vagy nem. Ha nem akarja a községi bírászkodást igénybe venni, azt egyszerűen eléri azzal, hogy nem keresetet indít, hanem fizetési meghagyást kér. A fizetési meghagyás kérésével egyenesen a járásbírósághoz fordulhat és ha ezt teszi, a járásbírósi eljárás szabályai igen csekély eltéréssel (polgári perrendtartás 603. §.) alkalmazást fognak nyerni.

Mindezzel nem akarom azt mondani, hogy a munkaszerződésből származó perek nem igényelnék a törvényhozás legnagyobb figyelmét és nem követelhetnének további törvényhozási intézkedéseket. Nézetem szerint ezeknek a pereknek elintézésére legjobb bíróság az u. n. népbíróság (Schöffengericht) volna, amely a járásbíró elnöklete alatt két laikus bíróból alakulna, amelynek egyik nemét az iparbiróság képezi. Nem akarom itt tárgyalni azt a nagy kérdést, hogy a laikus elem részvétele a polgári bírászkodásban általában jogosult-e vagy nem, azonban részemről célszerűnek tartom azt mindazokban a perekben, amelyekben szociális érdekellentétek nyernek megoldást. Az ipari alkalmazottakra nézve ez a gondolat már meg is ért a keresztülvitelre, az iparbiróság felállítása komoly megfontolás tárgya. Meszlény kartársam azt hiszi, hogy ennek az intézménynek megalkotásáig még sok víz fog lefolyni a Dunán. Remélni akarom, hogy e hitében csalódnai fog.

A baleseti sérültek kórházi ápolási költsége.

Irta: dr. Pap Géza.

E törvény kontroverziája¹⁾ abban csúcsosodik ki, hogy a köz- vagy nyilvánossági jelleggel felruházott kórháznak a munkásbiztosító pénztárral szemben ápolási költség megtérítése iránt támasztott követelésére van-e jogi jelentőségű kihatása annak a körülménynek, hogy az ápolott betegsége baleseti sérülés következménye volt és nem balesettől függetlenül következett be. Szerintünk ennek a körülménynek a kórház követelése tekintetében általában nincsen és kizárólag csak egy irányban van jelentősége.

A munkásbiztosítási törvény 70. §. 1. pontja szerint a biztosítottnak testi sérülés esetén a balesetet követő tizenegyedik héttől kezdve ingyen orvosi gyógykezelés, gyógyszer és gyógyászati segédeszköz jár az 50. §. 1. és 2. pontjában megállapított módon. Az 50. §. 1. és 2. pontjában pedig módhatározományképpen csak ez az egy szó fordul elő: *ingyen*. Ezen az alapon a 70. §. betű szerinti magyarázatával, azt kellene hinni, hogy az ingyenesség az egyetlen módhatározomány, amelyet a törvény a baleseti sérültek gyógykezelésére nézve felállít. Eszerint tehát a betegségi biztosítás egyéb gyógykezelési módhatározományai a baleseti biztosítás köréből ki volnának zárva és így ki volna zárva az is, hogy a pénztárnak egyáltalán joga legyen arra, hogy a baleseti sérültnak pénztári orvosi gyógykezelés és házi ápolás helyett kórházi gyógykezelést és ápolást nyújtson, amint ezt a törvény 58. §-a a betegségi biztosításban a pénztárnak megengedi.

Eddig azonban senki sem akadt, aki a törvényt ily képtelenül magyarázta volna. Senki sem mer az afféle okoskodásban, hogy ez a §., megamaz a §. ebben vagy abban a fejezetben van, odáig elmenni, hogy a baleseti sérültekkel szemben a kórházi ápolás jogát kizárja.

Lapunk éppen a kórházi ápolási költségek kérdésében már régebben is hangsúlyozta²⁾, hogy a törvényeket általában és különösen a *munkásbiztosítási törvényt rendszeresen kell magyarázni*, ha a lehetetlen eredményeket kerülni akarjuk. Rendszeres magyarázat alatt azt értjük, hogy a törvénynek keletkezési történetét mindig szem előtt tartva, olyan magyarázati eredményre kell törekednünk, amely ennek a törvénynek céljaival és egyéb törvényeinkkel összhangban van, általános jogi felfogásunknak megfelel és mindezeknél fogva közmeggyőződés szerint, észszerű.

Ebből kiindulva, a 70. §. 1. pontja teljesen elégséges arra, hogy az abban említett 50. §. 1. és 2. pontja alapján az 58. §-nak a baleseti sérültekre való alkalmazását is jogszerűnek tartsuk, vagyis hogy ezeknek betegsége esetén nemcsak a gyógykezelés ingyenességét, hanem a házi ápolás módja helyett a pénztár terhére való kórházi ápolás módját is törvényesen megengedjük.

Bizonyára világosabb és szerkezeti szempontból szabatosabb volna a törvény, ha a 70. §. kifejezett rendelkezést tartalmazna arra nézve, hogy a balesetet követő tizenegyedik héttől vagyis a betegségi biztosítás hatályának lejártától kezdve szintén érvényben van az 58. §., amely az ott megjelölt feltételek esetén megengedi a pénztárnak, hogy kórházi ápolást nyújtson. Azonban a törvényszerkezeti fogyatékoságot nem szabad arra használni, hogy segítségével a törvény okos, üdvös céljait kiforgassuk. A törvény 58. §-ában megvédett érdekek ugyanis, amelyek a pénztárnak és a betegnek közös érdekei, egyaránt megkövetelik a figyelembevételt akár baleset következtében, akár egyéb okok következményeképpen lépett fel a biztosított tagnak betegsége.

A német törvényhozás, amely eddig a betegségi és baleseti biztosítást külön törvényekben szabályozta, mindegyik törvényben külön-külön

¹⁾ Munkásügyi Szemle 1911. évf. 115., 155., 186. l.

²⁾ Munkásügyi Szemle 1910. évf. 130. l.

(a mienkkel is) analog módon¹⁾ intézkedik a kórházi ápolásról. Ezt a mellőzhetlen és mindkét biztosítási ágban hasonló feltételekhez kötött segélyezési módot a mi törvényünk sem kívánta a balesetbiztosítási kártalanítás köréből kizárni azzal, hogy az egyik fejezetben felvett vonatkozó rendelkezést a másik fejezetben nem ismételte, illetőleg azzal, hogy a vonatkozó utalást kifejezni elfeledte. Másrészt az 58. §-nak baleseti és egyéb betegségekkel szemben megkülönböztetés nélkül tett rendelkezései semmi alapot sem szolgáltatnak arra a feltevésre, mintha a kórházi ápolásnak a baleseti betegségek esetén egyéb, a többi betegség esetén való kórházi ápolástól eltérő feltételei volnának.

Az 58. §. alkalmazásának szembeötlő szempontjait azért emeltük itt ki, hogy következtetve reámutassunk arra, hogy a pénztár és a kórház között fennálló jogviszonyra irányadó 59. §. alkalmazásával szemben sem lehet az illető fejezet címéből vett érveléssel okoskodni. Más szóval: ha igaz is, hogy a törvény 59. §-a »a betegség esetén nyújtandó segélyek« fejezetében foglal helyet, ebből semmiképen sem következik, hogy az nem nyerne alkalmazást a baleseti sérültek kórházi ápolási költségére nézve is.

Az ellenkező felfogásnak már kiindulási pontja is téves. Az az 59. §-ban rendezett kérdés ugyanis, hogy a pénztár mit fizet tagjai ápolásáért a kórháznak, elvi szempontból nem tartozik a betegségi segélyek fogalmi körébe sem. A beteg tag segélyezési igényét ugyanis csak az érinti, hogy a gyógykezelést ingyen kapja vagyis hogy kórházi ápolásának költségét a pénztár viselje. Ellenben az, hogy a pénztár mit fizessen a kórháznak, nem a pénztár és tagja, hanem a pénztár és kórház közötti és amattól különálló jogviszonynak tárgya.

Nem lehet tehát abból kiindulni, hogy az 59. §. a betegség esetén nyújtandó segélyek fejezetében foglal helyet. Rendszeresség szempontjából az 59. §. első bekezdésének tartalma sem tartozik a segélyek közé. Az 59. §-nak ebből a- elhelyezéséből tehát nem lehet arra az eredményre sem jutni, hogy az 59. §., baleseti és egyéb betegségek között egyáltalán nem különböztető szövege és a törvényhozás célzata ellenére — amely lapunk hasábjain²⁾ igen helyes megvilágításban részesült — csak a betegségi biztosítás körében nyerhetne alkalmazást. A törvényhozásnak a pénztár teherkönnyítésére irányuló célzata szerint épen a balesetbiztosítás körében van különös jelentősége az 59. §. alkalmazásának, mert a baleseti sérülések nyomán lép fel a legtöbb esetben az a sürgős szükség, amely a nyilvános betegápolás költségeinek fedezéséről szóló 1898. XXI. t.-c. 4. §-a alapján egyedül ad jogot a kórháznak arra, hogy a pénztár engedélye nélkül felvett tagot — bizonyos időn keresztül — mégis a pénztár költségére kezelje.

Csak érinteni kívánjuk, hogy az ellenkező álláspont mellett felhozott az az indok³⁾, amely szerint a törvény csak a korlátozott betegsegélyezési »alapot« kívánta volna teherkönnyíteni, ellenben a felosztó-kirovó eljárás szerint korlátlanul fokozható balesetbiztosítási »alapra« nem gondolt volna, teljesen önkényes. A pénztár jogi személy, bevételeit mindkét biztosítási ágban a tagok járulékaiból meríti, ezek pedig egyképen megérzik a járulékok terhét, akármely rendszer szerint kell is ezeket fizetniök.

Végre ezúttal is ismételtelten reámutatunk arra⁴⁾, hogy a pénztárnak kedvezményes helyzete a kórházakkal szemben a törvényhozásnak abban az egyébként ki nem fejezett méltányosságában is leli indokát, amely szerint a pénztár teherviselői az ezektől a terhektől mentes többi társadalmi osztállyal egyképen viselik a betegápolási pótló terheit is. Ennek a teherkönnyítési célzatnak tehát egyenlő okszerűséggel kell érvényesülnie mindkét biztosítási ágban, figyelmen kívül hagyva azt, hogy mely fejezetben

¹⁾ Krankenversicherungsgesetz 7. §. Gewerbeunfallversicherungsgesetz 22. §. Unfallversicherungsgesetz für Land und Forstwirtschaft 23. §. Seeunfallversicherungsgesetz 17. §.

²⁾ Munkásügyi Szemle 1911. évt. 117. l.

³⁾ Munkásügyi Szemle 1911. évt. 155. lap.

⁴⁾ Munkásügyi Szemle 1910. évt. 130. lap.

mondja ki a törvény az 59. §. első bekezdésében megállapított rendelkezését.

Az 59. §. alkalmazásával csak *egy* különbség marad a *baleseti és más betegek kórházi ápolási költségének megtérítése között*, és pedig az, hogy míg az előbbiek ápolásáért a pénztár időbeli határokkal nem korlátozott tartamon keresztül felelős, mert ebben az esetben a »törvényszerű segélyezés lejártának időpontja« a T. 70. §. értelmében ezt jelenti, addig egyéb eredetű betegségek esetén a pénztár csak az alapszabályszerű segélyezési idő lejártáig felel az ápolási költségért. Ellenben minden esetre egyaránt áll az 59. §-nak az a rendelkezése is, amely szerint négy hét tartamára a legutolsó osztály szerint, ezentúl pedig a táppénz erejéig fizet a pénztár a kórháznak.

Ezek után nem hallgathatjuk el, hogy a m. kir. közigazgatási bíróságnak az általunk képviselt állásponttal ellenkező elvi határozatát⁷⁾ sajnálatos tévedésnek tartjuk. Nem kell erre erősebb bizonyság, mint az az indoklás, amely a határozatot kíséri. Az ítélet a törvény 79. §-ából meríti azt a tudomását, hogy a sérült gyógykezelése időhatárral korlátozva nincs. Mellékesen megjegyezzük, hogy ez a §. csak hatásköri szabályt létesít, a midőn a baleseti biztosítás körébe eső gyógykezelést is a helyi pénztár hatáskörébe utalja. Ellenben a sérültnek a pénztárral szemben megálló igényeire a törvény 70. §-a irányadó, amely teljes felsorolással megmondja, hogy mi jár a sérültnek. A bíróság téves hivatkozása nem csak szépséghibája ítéletének. Sokkal súlyosabb annak az a következménye, hogy a 70. §-nak és az 50. §-ra vonatkozó abban foglalt hivatkozásnak, vagyis a betegségi és baleseti biztosításból eredő gyógykezelési jogigények elvi azonosságának fel nem ismerése következtében a bíróság arra a bizonytalan térre kalandozott, a melyen a baleseti betegségeknek egyéb betegségektől való különböző jogi jelentőségét az előbbiek állítólagos nagyobb fokú súlyosságában vélte felismerni. Ez az állítás orvosilag, tapasztalatilag is téves és szinte megfoghatatlan, miért kellett ilyen tarthatatlan megnyilatkozást felső bírói ítéleti megokolásba, sőt elvi határozatba felvenni. Hiszen nemcsak orvos, de minden ember tudja, hogy baleseti okon kívül is mily komplikált, sokszor ki sem fürkészhető szervi és működési zavarok lepik meg az ember szervezetét, amelyekre a közigazgatási bíróság által alkalmazni jónak látott »egyszerű betegség« meghatározása sehogy sem talál.

Aki a munkásbiztosítási törvénybe behatolt, az jól tudja, hogy a baleseti betegségek időhatárral nem korlátozott gyógykezelésének kötelességét nem ezek általában súlyosabb voltánál fogva, hanem azért hárítja a törvény a pénztár terhére, mert egyrészt a munkaadó szavatossági felelőssége alapján szállt át e kötelezettség a balesetbiztosító pénztárra, másrészt pedig azért, mert a pénztár készpénzbeli kártalanítási kötelezettségét (járadékterhét) csökkenti, vagy csökkentheti a sérült gyógyítása.

A 70. §-nak és az abban hivatkozott 50. §-nak szem elől tévesztése feledtette a bírósággal az 58. §-t is, amelynek különbséget nem tévő szövegéből kitűnik, hogy a pénztárnak a joga az, hogy bizonyos feltételek esetén a tagot házi ápolás helyett kórházi ápolásban részesítse, tekintet nélkül arra, hogy baleseti vagy egyéb eredetű-e a betegség. Abból pedig, hogy a pénztár a baleseti sérültet húsz héten túl is tartozik gyógykezeltetni, egyáltalán nem következik, hogy a sérült szabadon választhat házi és kórházi ápolás között. Ép oly kevéssé következik az is, hogy a törvény 59. §-ának az a rendelkezése, amely a pénztárnak a kórház javára való megtérítési kötelezettségét mérsékelten szabályozza, a megtérítés mértéke tekintetében megkülönböztetett alkalmazást találjon aszerint, amint baleseti vagy más beteg volt az ápol.

A közigazgatási bíróság ennek, valamint a kórházi ügyekben hozott

⁷⁾ A m. kir. közigazgatási bíróság általános közigazgatási osztályának döntvényei és elvi elentőségű határozatai. 838. szám.

egyéb téves ítéleteinek rendszerint van egy tiszteletreméltó indoka, amely hol világosan kifejezve, hol a sorok mögött lappangva, megmagyarázza, hogy mi az az alapmotivum, amely e magas bíróságot egyébként disharmonikus ítélkezésében (csak a kórházi kérdést érve!) vezérli. Ez a humanizmus, a pénztári tagok — szegénysorsú betegek és sérültek — érdekeinek megvédésére irányuló törekvés! Elismerjük, a szándék jó és méltó a mai kor szociális gondolkodásának színvonalán álló felső bírósághoz. A szándék megvalósítása azonban téves úton történik és a céllal ellenkező eredményeket szül.

A magas bíróságnak ugyanis nem szabadna felednie, hogy a pénztárnak minden terhe a tagokra hárul át, végeredményben tehát jórészt azokra is, akiket megvédeni kíván. De ettől eltekintve, ítélkezése nem a betegeket és sérülteket, hanem a kórházakat fentartó jogalanyok zsebeit védi.

Mindazt, amire a tagnak a pénztárral szemben igénye van, így tehát a pénztárral szemben érvényesített kórházi ápolást vagy kórházi ápolási költséget is megkapja a tag a pénztártól; ha pedig a pénztár elutasítaná, az igény tárgyában ugyancsak független bíróságok (munkásbiztosítási bíróság és állami munkásbiztosítási hivatal) ítélkeznek. Igaz ugyan, hogy a kórháznak a pénztárral szemben való teljes vagy részleges elutasítása esetén a kórház követelésével az 1898. XXI. t.-c. 6. §. b) pontja alapján az ápolott ellen, ezek szegénysége esetén pedig ugyanennek a törvénynek 7. §-a alapján annak ott megnevezett hozzátartozói ellen fordulna.⁸⁾ De épen ebben az esetben állna elő a közigazgatási bíróságnak az a jogvédő hivatása, hogy a tagot a jogtalan követeléstől megmentse, kimondván azt, hogy az 1907: XIX. t.-c. 59. §. első bekezdéséhez képest a kórház arra az időre nézve, amelyre a pénztár az ott megállapított mértékben ápolási költséget fizetett, a tagtól vagy hozzátartozójától a legutolsó osztály szerint teljesített ápolás fejében további megtérítést nem igényelhet. Nem pedig azért, mert a tagnak az 1907: XIX. t.-c. 58. §. értelmében ingyen ápolásra van igénye.

Ugyanez az álláspont érvényre jutott már a rendes bíróságnál is, az ápolott által a kórházat fentartó jogalany ellen a kifizetett ápolási költség visszafizetése iránt indított perben.⁹⁾

A közigazgatási bíróság elvi határozatának még egy további mentsége is van. Az, hogy ugyanebben a felfogásban mutatkozik be a törvény 209. §-a alapján kibocsátott 140.000/907. sz. belügyminiszteri rendelet 49. §-a is.

Lapunk éppen ebből az okból jóelőre látta közeledni ezt az ítéletet, amikor már több mint egy esztendő előtt kifogásolta a kórházi szabályrendelet említett törvényellenes rendelkezését¹⁰⁾. Előrelátható volt, hogy a közigazgatási bíróság, amely szervezeténél fogva oly finom érzékkel bír a közigazgatási célszerűségek iránt, nem fog ennek a rendeleti intézkedésnek törvényességi bírálatába bocsátkozni, hanem ellenkezőleg, követni fogja azt. Aggodalmunk ime valóra vált.

Most tűnik ki tehát, ami a kórházi kérdés alapos ismerői előtt eddig sem volt titok, hogy mily kárhuzatos volt mindazoknak eljárása, akik akár a törvény meg nem értése következtében, akár meggondolatlanságuk folytán résztvettek a kórházi szabályrendeletnek ismertetett módosításában. Elsősorban az ő felelősségük rovására is esik, ha most már, úgyszólván, rendszeresen folyik a kórházi ápolási költségek kérdésében a törvényrombolás munkája.

Helyeselnünk kell tehát, hogy az országos pénztár nem nyugszik bele ebbe a jogállapotba és helyi szerveihez intézett köriratában¹¹⁾ meg-

⁸⁾ Téves a lapunk f. évi 6. számában (186. lap) megjelent cikkben foglalt az az állítás, amely szerint az 1898: XIX. t.-c. 6. §. már nem volna hatályban. Hatályban van, de alkalmazhatósága a fent megjelölt mértékben korlátozott. Így tehát húsz héten túl felmerült ápolás költsége a tagtól, illetve hozzátartozótól követelhető.

⁹⁾ Aradi kerületi munkásbiztosító pénztár 1910. évi jelentése.

¹⁰⁾ Munkásügyi Szemle 1910. évf. 129. lap.

¹¹⁾ O. M. B. P. 10.512. sz. körrendelete. Munkásbiztosítási Közlöny 1911, évf. 385. lap.

hagyta nekik, hogy a 23 napon túl felmerült ápolási költségnek a táppénzt meghaladó részét minden esetben tegyék vitássá. Amint sok más kérdésben és más felső bíróságoknál megtörtént már, itt is megtörténhetik, hogy az alsóbb fórumok megnyugodni nem tudó jogérzete végre kifeszíti az igazságszolgáltatás szentelt csarnokának kapuját és utat nyit a törvénynek. Hiányosnak látjuk azonban az országos pénztár akcióját, ha nem ragadja meg az éppen e szembeötlő esetből kifolyólag kínálkozó alkalmat arra, hogy a kórházi szabályrendelet legkirívóbb törvénytelenégei mielőbb orvosoltassanak.

Nem kell bővebben megokolni, mily nagy érdeke fűződik ehhez az országos munkásbiztosító pénztárnak, amelynek kórházi költsége 1909. évben már 1,557.753 K-át tett ki, szemben az 1908. évi 1,298.084 K 86 f összeggel, ami egyik évről a másikra is 259.668 K 14 f emelkedést jelent.

Ebben a kérdésben is, mint egyebütt, ismételhetjük azt a véleményünket, hogy az ígért törvényt módosítás nem lehet akadály a rendeletekbe becsúsztott hibák sürgős kijavításának.

Ha pedig mégis csak megjönne az a gyakran emlegetett novella, kíváncsian, hogy minden félreértést kizáró módon rendeztessék.

SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY.

A debreceni családi kertek.

A debreceni közhasznú munkáskertek egyesületének működéséről most jelent meg az első jelentés. Ez a jelentés a magyar szociálpolitika számára két szempontból örömdetes. Hiteles adatokkal igazolja, hogy a munkáskertek áldásos intézménye minő gyors és nagy sikert ért el Debrecenben. De ezzel egyúttal alapot nyújt a szociálpolitikai optimizmus terjedésére Magyarországon. Épen az a tény, hogy egy magyar *vidéki* városban sikerült egy-két lelkes munkásbarátnak egy szociális eszmét a kis város mindent lekicsinylő kételkedése dacára az életbe átvinni: nyújthat bátorítást a jövőben hasonló kezdeményezésekre. Szántó Győző debreceni gyáros 1907. évben kezdte meg a propagandáját, de kezdetben hasztalanul kopogtatott a közhatóság ajtaján vállalkozása támogatásáért. Ekkor 1908. őszén a saját és a gyűjtött szerény adományok anyagi eszközeivel maga bérelt a várostól földeket. E földeken első kísérletképpen 146 egyenkint 4—600 négyzetméter nagyságú munkáskertet rendezett be. A gyors kereslet arra készítette, hogy csakhamar újabb 94 kertlet csatoljon hozzájuk. E váratlan siker megnyerte a debreceni polgárságot a vállalkozásnak, úgy hogy 1909. március havában megalakult már a »Közhasznú Munkáskertek Egyesülete«, amely az alapítótól átvett kertek számát 1910-ben 320-ra emelte s az 1911. esztendőre pedig kerek 500 kert berendezésére készítette elő a talajt. A kerteket, amelyek 20—50-ével egy-egy játszótér körül csoportosulnak, az egyesület utakkal, kutakkal, határcserjékkel felszerelve, igen olcsón bocsátja az érdeklődők rendelkezésére. Az egyik telepen költséges vízművet, vízvezetékét és mintakertészetet rendeztek be. Az 1910. évi kiskert-bérlők foglalkozás szerint a következőleg oszlottak meg: Máv. alkalmazott 13, helyi vasuti alkalmazott 4, kefégyári munkás 38, közraktári munkás 9, légszeszgyári munkás 6, malommunkás 3, vas- és fémmunkás 14, asztalos munkás 6, kőműves 11, ács 9, szabó 3, betonmunkás 2, mészáros és hentes 3, nyomdász 2, városi munkás 11, pincér 1, földműves munkás és napszámos 54, városi hajdú 5, városi hivatalnok 3, rendőr 13, huszárörmester 9, boltiszolga és kapus 6, iskolaszolga 1, hivatalszolga 4, sorompós 4, éjjeli őr 4, hordár 4, harangozó 2, önálló pékiparos 2, fodrász-iparos 2, cipésmester 10, kéményseprő iparos 1, bérkocsis 4, kertész 16 (1), kerticsősz 4, vincellér 1, kereskedő 1, kereskedősegéd 3, takarítónő 10, vasalónő 2, varrónő 3, mosónő 1, különböző 16. Összesen 120. Ez a felsorolás igazolja, hogy alig van foglalkozási ág, amelynek nem akadt volna képviselője a debreceni kiskertek birodalmában. Igen nagy számban vannak persze a földműves munkások és napszámosok képviselve, de azért az ipari munkások, irodai és kereskedelmi alkalmazottak túlsúlyban vannak. A nagy társadalmi kép demokratikus jellegét csak növeli az a néhány önálló iparos, kereskedő és hivatalnok

»úr«, aki szintén belépett a kertművelők körébe. A debreceni kerteket az tette különösen kapóssá, hogy még a magyar ipari népességben is jelenleg benne él még a föld ősi szeretete és az átöröklött készség annak szeretetteljes művelésére. Ez a természeti rátermettség teszi a kormány és a városi hatóságok sürgős kötelességévé azt, hogy ezt a higiéniai, gazdasági és erkölcsi tekintetben Debrecenben is teljesen bevált intézményt mielőbb széles Magyarországon megvalósítsák. A helyi viszonyok gondos mérlegelésén múlik az, vajjon e szociálpolitikai vállalkozás szerve külön egyesület legyen-e, avagy a község maga közvetlenül létesítse-e a kiskerteket. A társadalmi akciót, a figyelem- és hatáskeltés ügyesebb eszközei mellett az javasolja, hogy a kertek berendezésére a *társadalom* áldozatkészségét is igénybe lehet venni és így a bérlet árát a lehető legalacsonyabbra lehet szabni. Debrecenben ugyan maga a város is — 5.000 korona kamatos kölcsön mellett — az első három évben 1.000 korona pénzbeli segéllyel támogatja az egyesületet. De azért a társadalom is elég jelentékeny összegeket bocsát az egyesület rendelkezésére. Így pl. a Gyáriparosok Országos Szövetségének helyi fiókja öt éven át 400 korona évi segélyt nyújt; alapítványi tagdíjakból 930 korona, tagsági díjakból 1.030 korona és kisebb adományokból is szép összeg folyt be. Sajnálattal nélkülözzük a jelentésben annak a kimutatását, hogy mennyiben mutatkozott a város számára földjeinek ez az értékesítése kedvezőbbnek a réginél, bár valószínűnek tartjuk, hogy az a körülbelül 5.000 K évi bér, amit az egyesület az eddig bérelt terület után a városnak fizet, kedvezőbb mint amelyet az a parlagon heverő földek után eddig elért. Megemlíjtük azt is, hogy a m. kir. kormány is méltányolja a debreceni vállalkozás közhasznú jellegét, amennyiben három éven át évi 300 korona segéllyel és a kertmunkások között szétosztandó 200 korona jutalommal járul az egyesület költségeihez. A földművelésügyi ministerium pedig gyümölcsfákat és bokrokat bocsát részben ingyen, részben mérsékelt áron a kertesek rendelkezésére.

Bár az első vállalkozás nehézségeit kétségtelenül nehéz lett volna nagyobb arányú társadalmi és közhatalmi segélyek nélkül megvalósítani, mégis azt hisszük, hogy mentől kevésbé van egy szociálpolitikai alkotásnak charitatív jellege, mentől inkább van az a *gazdasági önfentartás* szilárd elvére alapítva, annál több kilátása van annak az *általános elterjedésre*. Ha a földbér valamivel magasabb is és a berendezési költségek egy hányadát a kis jövedelmű bérlőnek kell is viselnie, a kiskertek gazdasági előnyei oly nagyok, hogy a kerteket ez alapon is sikerül majd a községeknek életbe hívniok és a segélyezés terén úgyszólván csak a fényűzési kiadások viselésére szorítkozniok. Egészen más szempont alá esik természetesen az, ha a közhatalóság a kertek egy részét egyenesen a *szegény segély* egyik igen üdvös formájaként kívánja osztogatni vagy a *munkanélküliek* foglalkoztatására kívánja felhasználni. Ha azonban a tapasztalat nálunk — várakozásom ellenére — azt mutatná, hogy a mi népünk csak egy-két filléres hasznobér mellett tud vagy hajlandó kiskerteket bérelni, akkor a debreceni példára társadalmi és közhatalmi segéllyel kell a költségek többletét lehetőleg pótolni. A kis kerteknek az egész társadalomra háruló gazdasági, egészségügyi és erkölcsi jó hatásai oly aránytalanul nagyok, hogy a Debrecenben megkivánt különben is csekély áldozatokat messze meghaladják. De a kiskertek intézménye ilyen viszonyok között természetesen jóval kevesebb család jólétét fogja szolgálni. F. I.

Tuberkulózis és alkohol. Különböző módokon próbálták már megállapítani azt a hatást, amelyet az alkohol az állati szervezetnek a tuberkulotikus infekcióval szemben tanúsított ellentálló képességére gyakorol. Egyszeri, nagy adagok okozta erős, akut mérgezések növelik az állatok infekcióra való fogékonyságát. Krónikus mérgezések hasonló elváltozásokat okoznak (Laitinen kísérletei), de itt az eredmények éppen a tuberkulózis esetében nem egész biztosak és kifogástalanok. Másfelől a halandósági statisztika arról tanuskodik, hogy alkoholizmus és tuberkulózis szoros összefüggésben vannak egymással. *Imbault* megállapította, hogy alkoholistáknál 248 halálesetből 20% a tuberkulózisnak tudandó be. Hasonló eredményre jutott *Weichselbaum* az alkoholizmus egy specialis alakjánál, a delirium tremensnél.

Ennek a kapcsolatnak a felderítése céljából Kern *) tengeri disznócskákon széleskörű kísérleteket végzett. Az állatokat különböző nagyságú adagokkal mérgezte meg. Az adagok nagysága az állatok nagysága szerint 1,5—2 ccm. 15%-os oldat és 5 ccm. 25%-os oldatt között váltakozott. Az infekció akképen történt, hogy tuber-

*) Kern. Über den Einfluss des Alkohols auf Tuberkulose. Zeitschr. f. Hyg. 1910.

kulózis bacillusokat oltottak be a hasüregbe. Hogy az eredmények világosak és pontosak legyenek és hogy lehetőleg kronikus infekció álljon be, igen kis adagok nyertek alkalmazást.

Az alkoholizált állatokból pneumokokkus-infekció következtében elhalt: a kis adagokkal mérgeztettek 33%-a és az erősen mérgeztettek 55%-a. Ezzel szemben a hasonló tenyésztésből származott kontroll állatok halandósága 16.

Az összes kísérleti csoportok egyező eredménye: az alkoholizált állatok életkora lényegesen rövidebb, mint a megfelelő kontroll állatoké. Különös figyelmet érdemel egy csoport, amelyben az állatok még az alkoholadagolás előtt egy igen régi tenyésztésből nagyon kis mennyiséggel lettek inficiálva. Ez teljesen eredménytelen maradt. Hat hóval az alkoholadagolás befejezése után ismét beoltották az állatokat és dacára annak, hogy közvetlen alkoholhatásról már szó sem lehetett, a mérgezett és normális állatok életkorának alakulása olyan viszonyt nyert, mint 27:51. *A kronikus alkoholizmus hatása tehát tartós és leszállítja a szervezetnek a tuberkulotikus infekció elleni ellentálló képességét.* Kitűnik, hogy az alkohol még igen kis adagokban is kisebbiti az állati szervezet ellentálló képességét, amennyiben az infekció iránt hajlamosabbá teszi és a tuberkulózis halálos kimenetelét gyorsítja.

A luetikusok házasságkötése fontos szociális kérdését igen érdekesen és jogi szempontokból tárgyalja Müller wiesbadeni orvos egy »Syphilis und Ehe« című értekezésében. Szerinte helytelen az a felfogás, hogy olyanok, akik syphilisen mentek keresztül, eltiltassanak a házasságtól. Azoknak az előfeltételeknek a fejtegetésénél, amelyeket az orvosnak a házassági engedély megadásánál tekintetbe kell vennie, a következőket ajánlja. Első feltétel: az összes syphilitikus jelenségek teljes hiánya; a második: a fertőzés óta legkevesebb 5 évnek kellett eltelnie, ezt a határt csak kivételesen enyhe lefolyású esetekben szűkíthetjük. Az utolsó betegségi tünet fellépése óta legalább 2—3 évnek kellett elmúlnia. Azokban az esetekben, ahol mindjárt az első években olyan jelenségek észlelhetők, amelyekből az idegrendszer megtámadott voltára lehet következtetni, az utolsó ilyen jelenség fellépése óta minden symptomától mentes, 5 éves időtartamot követel. További követelménye az előrement kimerítő, lelkiismeretes szakkezelés. Ehhez járul a Wassermann-féle serodiagnostikus vizsgálat megkövetelése. Ezt azonban csak az illető egyén érdekében kívánja meg, hogy azután pozitív eredmény esetén a kezelés házasság előtt és után folytatást nyerjen, mert, úgy hiszi, hogy egyedül a Wassermann-féle reakció pozitív eredménye alapján senkit sem lehet eltiltani a házasságkötéstől. Ezt a véleményét azzal indokolja, hogy olyanoknál, akik több évig házasságban élnek és egészséges feleségük és gyermekeik vannak, igen sok esetben szintén pozitív eredményre vezet a Wassermann-féle vizsgálat.

Mindenesetre háládatlan feladat ilyen irányelvek felállítására éppen most vállalkozni, amikor a syphiliskutatások egészen új mederbe terelődtek. Olyan betegségnél, amely mint a syphilis, az utódokat nem csupán közvetlen átöröklés folytán károsítja, hanem — ha a nemzés az úgynevezett parasyphilitikus megbetegedések (tabes és paralyzis) tartama alatt történik — az utódok szervezetének ellentállóképességét minden irányban leszállítja és éppen a Wassermann-féle reakció eddigi eredményére való tekintettel (öröklött syphilis kimutatása kisküldő gyengeelméjűség igen sok esetében) inkább szűkebbre, mint tágabbra kellene vonni azokat a háárokat, amelyekben belül a házasságot a luetikusoknak megengedjük.

Müller végül még azoka a jogalapokat ösmerteti, amelyek az egyik fél syphilitikus volta esetén lehetővé teszik a házasság felbontását.

Antimonmérgezés. Dr. Schrumptl és dr. Zobel orvosok új nyomdászbetegséget fedeztek fel legújabbán. Az erről szóló hír a következőket mondja: Mind a két orvosnak feltűnt az a körülmény, hogy egy igen nagy nyomda munkásainál az ólommérgezés fellépése nagyon ritka volt. E helyett igen soknál egy egészen más betegség lépett fel, amelynek főjellemei: idegesség, álmatlanság, fejfájás, erős csúzos fájdalom, hányásinger, a gyomor- és bélműködés zavarai és székrekedés. A betegség főnyire a fiatal, 15 és 35 év közötti munkásoknál lépett fel. Legelőször ólommérgezésre gondoltak, de szorgosabb vizsgálat kiderítette, hogy a betegek vérében a fehér vércsejtek száma jelentősen csökkent, ami antimonmérgezés eredménye. A fiatal, 30 éven aluli munkásoknál körülbelül 20%-a kapja meg a betegséget; 42 éven felüli munkás eddig még sohasem esett bele. Úgy látszik, hogy a szervezet lassanként hozzászokik a

méreghez. Ez más mérgekről, így az alkoholoról, nikotinról és morfiúmról is ismeretes a betegség lefolyása a legtöbb esetben enyhe; a munkának 2—3 heti időre való felfüggesztése, sok tej és friss levegőn való tartózkodás a legtöbb esetben segítenek. Csak nagyon ritkán válik csökönnyösebb természetűvé a baj. Meglehet, hogy a figyelemnek ez irányban való terelésével ki fog tűnni, hogy az ólommérgezésnek tartott esetek egy része antimon mérgezés.

Egészségtelen festékek. A berlini orvos-egyesületben az egészségtelen festékekről intézkedő birodalmi törvény revízióját sürgették; a törvény 24 eszdős, sok jó szolgálatot tett, de leglényegesebb intézkedései ma már elavultak. Nem mérges festékek, mint a rézfestékek, mérgeseknek vannak feltüntetve, sok mérges festék pedig nincsen megemlítve. Egyes főzelékeknek zöldre való festése rézzel történik, ugyanis a borsó és bab gyári konzerválásánál a zöld szín odavész és csak a kénsavas rézzel való kezelés adja vissza azután az eredeti zöld színt. Ez az eljárás, amely a konzerviparban szélteben-hosszában dívik, a törvény értelmében tilos, de a törvényt a hatóságok tudtával sehol sem tartják meg, mert ismeretes már, hogy a rézsók nagy általánosságban nem mérgesek, és mert különösen ebben az esetben a rézsó minden mérgező hatását elveszti. Ezzel ellentétben intézkednie kellene a törvénynek a kátrányfestékekről, mert ezeknek mérges volta az utolsó 20 év folyamán immár kétségtelessé vált. Számos kátrányfesték szemgyúladást és kiütéseket okoz, ahogy azt különösen a kémiai munkásoknál láthatjuk. Így megsértik a szemet az úgynevezett tintaceruzával lepatogzó szilánkok, mert ezek előállításánál kátrányfestékek nagy szerepet játszanak. Ártalmas továbbá az úgynevezett »kalapbőr« is, mert rendszerint kátrányfestékekkel van színezve. Körülbelül 7—800-ra tehető az ismert kátrányfestő-anyagok száma. Minthogy pedig ezen festőanyagok mindegyikének mérges voltát nem igen lehet megvizsgálni, nem marad más hátra, mint ama mérges festőanyagok jegyzékét összeállítani, amelyek élelmi, élvezeti és használati cikkek előállításánál használatosak. Ezt a lajstromot minden évben újra és újra át kellene nézni és ez ilyen feltételek mellett sokkal hasznosabb volna, mint egy tilalmi törvény.

Községi anyasági pénztárt létesítettek 1910 decemberében a németországi Sebnitzban, amely az első a maga nemében. A pénztár létesítését dr. Hesse katoniorvos kezdeményezte, aki egy terjedelmes emlékiratban mutatta ki szükségességét. Sebnitz a virágkertészet egyik legnagyobb központja, okol nagyon sok nő nyer alkalmazást. Dacára annak, hogy a város a szoptató anyákat jutalomban részesítette, az anyáknak mégis csak 55%-a szoptatta a gyermekét; a gyermekhalandóság pedig 20% volt. Ez okon szükségessé vált, hogy azonkívül, amit a gyermekágyas és szoptató nőknek az állami betegség esetére való biztosítás nyújt, messzebbmenő intézkedéseket tegyenek. Ehhez szonban nem akartak, csakis készpénzeket folyósítani, hanem a munkásnőknek anyasági biztosításával ezen asszonyokat az önsegélyzés útjára tereltek.

A létesített pénztár alapszabályai értelmében a pénztár tagjai lehetnek Sebnitz mindazon nőlakosai, akiknek saját, vagy családjuk jövedelme az 1.900 koronát meg nem haladja. Az egyszer megszerzett tagság mindaddig megtartható, míg a tag jövedelme a 2.500 K-t el nem éri. A pénztári járulék havonta 50 pf. A pénztár 1 évi megszakítatlan tagság esetén visszafizeti a 6 K befizetést és ezenkívül még 14 K gyermekágyi segélyt; 2 évi megszakítatlan tagság esetén megtéríti a befizetést, tehát 12 K-t és ad 18 K gyermekágyi segélyt; 3 évi tagság esetén a befizetést, tehát 18 K-t és 22 K segélyt, ikrek szülése esetén 10 K pótléket fizet a pénztár. A befizetett összeget a szülés bejelentése után azonnal kifizetik, a gyermekágyi segélyt 14 nappal a szülés után. Halvaszületett és a szülést követő 8 napon belül elhalt gyermekek után a pénztár csak a befizetett összegeket fizeti vissza, ellenben ha az anya gyermekágyban elhal, úgy a gyermeknek, illetőleg a törvényes apának jár a segély. Rossz anyagi viszonyok között élő, szoptató anyáknak azonkívül saját jobb táplálhatásuk céljából naponkint 1 liter tejre van igényük.

A pénztár az alacsony járulékok és az aránylag igen nagy szolgáltatások következtében nem tarthatja fenn magát a járulékokból. Fennállása érdekében a város évente 3.000 K-t utalványoz ki a pénztárnak, azonkívül magánosok alapítványai is segítségére vannak neki. Támogatják azonkívül a pénztárt ipari vállalkozók is, akiknek érdekében áll, hogy a munkások egészségesek legyenek. Sebnitz város közigazgatásának ez a próbálkozása mindenesetre tiszteletet fog kelteni azokban, akik a csecsemőhalandóság ellen harcolnak, de különösen megérdemli azt, hogy a szociálpolitikusok érdeklődjenek iránta.

MUNKÁSBIZTOSÍTÁS.

Lehet-e a veszélyességi arányszámok leszállításával munkásvédelmi politikát üzni?

Irta: **Schlachter Leó** országos pénztári műszaki segédfogalmazó.

A tények igazolták, hogy az iparfelügyelők a szolgabírákkal nem igen sokat tudtak a munkásvédelem terén elérni.

Az 1907: XIX. t.-c. alapján az országos munkásbiztosító pénztárnak is módjában van a munkásvédelembe beleszólni. Sokfelé olvastuk, e lap hasábjain is, az országos pénztár évi jelentéseiben is, hogy az országos pénztár az üzemek veszélyességi osztályokba való sorozásakor, a veszélyességi arányszámok megállapításánál mélyreható befolyást gyakorolhat a munkásvédelemre. A módja egyszerű. Az idevonatkozó törvényes és rendeletbeli intézkedések szerint minden normálisan berendezett üzem számára, az olyan számára tehát, amelyben a normálisan megkövetelhető óvintézkedések megvannak és óvórendszabályok betartatnak, a közepes veszélyességi arányszám állapítandó meg. Amely üzemek ezeknek a normális követelményeknek nem tesznek eleget, azoknak az arányszáma 25% -kal emelhető, viszont azoké, amelyek különleges intézkedéseket alkalmaznak 25% -kal sülyeszthető. Ez a szélsőségek között oly eltérést jelent, mely a középérték 50% -ával egyenlő és így 1.000 K járuléknál 500 K-ra rug. Az eredmény az lesz, ha a munkaadónak az országos pénztár által megkövetelt óvintézkedések alkalmazása között és a magasabb járulék között kell majd választania, mindig a rentabilisabbnak mutatózó előbbi fogja választani.

Ezt matematikailag is beigazolhatjuk. Ha feltételezzük, hogy minden munkaadó csak a normálisan megkövetelhető intézkedéseket fogantatosítja és a közepveszélyességi arányszámoknak 3, 6, 9 v_k -nak megfelelő munkabérek m_1, m_2, m_3, m_{v_k}, és az évi balesetbiztosítási költség tőkefedezeti értéke K akkor az egységdíjtétel

$$\varphi = \frac{K}{\sum m_{v_k} v_k}$$

1.

Egy üzem balesetbiztosítási járuléka, ha számára a közepes veszélyességi arányszám v_k állapított meg és az illető üzemből kifizetett munkabér pedig m , legyen $k_k = \varphi \cdot m \cdot v_k$ 2.

Vizsgáljuk meg már most mi történik akkor, ha a kérdéses üzem tulajdonosa olyan intézkedéseket fogantatosít, amelyek folytán az üzem számára a legkisebb veszélyességi arányszámot kell megállapítani, v_{mi} -ot, és akkor, ha egyáltalán nem alkalmaz óvintézkedéseket és így számára a legmagasabbat v_{ma} -ot kell megállapítani. Első esetben a járulék legyen k_{mi} , a másodikban k_{ma} , a munkabér természetesen mindkét esetben m . A 25% eltérés folytán, $v_{ma} = \frac{5}{4} v_k$ és $v_{mi} = \frac{3}{4} v_k$ 3.

Ha a φ meghatározásánál eltekintünk attól, amit aritmetikai szempontból meg is lehet tenni, hogy egy üzemből nem a közepes arányszám véte-tik tekintetbe $k_k = \varphi \cdot m \cdot v_k$ 4.

$$k_{mi} = \varphi \cdot m \cdot \frac{3}{4} v_k \quad k_{ma} = \varphi \cdot m \cdot \frac{5}{4} v_k \quad \text{miből}$$

$$k_{mi} = \frac{3}{4} k_k \quad k_{ma} = \frac{5}{4} k_k \quad \text{és} \quad k_{ma} - k_{mi} = \frac{1}{2} k_k \quad 5.$$

Vagyis a legkisebb veszélyességi arányszám alkalmazása mellett fizetendő járulék, a közepes arányszám alkalmazása mellett fizetendő járuléknak a felével (50% -ával) kisebb a legmagasabb alkalmazásakor fizetendőnek.

Ezzel szemben már most azt lehetni kérdezni, mi történik akkor, ha

minden üzem tulajdonosa olyan intézkedéseket alkalmaz, amelyeknél fogva mindenütt a legalacsonyabb veszélyességi arányszámot kell megállapítani, feltéve, hogy ilyen intézkedések megtétele technológiai szempontból minden üzemben lehetséges.

Vegyük fel anélkül, hogy annak bekövetkezését elismernők, hogy ekkor a felosztandó költség tőkefedezeti értéke ugyancsak K . A munkabérek ugyanazok lévén, az egységdíjtétel

$$\varphi' = \frac{K}{\sum m_{v_k} \frac{3}{4} v_k} = \frac{K}{\frac{3}{4} \sum m_{v_k} v_k} \dots \dots \dots 5'$$

1 és 5'-ből $K = \varphi \sum m_{v_k} \cdot v_k$ és $K = \frac{3}{4} \varphi' \sum m_{v_k} v_k$, miből

6. $\dots \dots \dots \varphi' = \frac{4}{3} \varphi$

Minden üzemben immár $\frac{3}{4} v_k$ lévén megállapítva, bármely üzemben a fizetendő járulék (k') lesz $k' = \varphi' m \cdot \frac{3}{4} v_k$ 5-ből

$$k' = \frac{4}{3} \varphi \cdot m \cdot \frac{3}{4} v_k = \varphi \cdot m \cdot v_k \quad 2\text{-ből}$$

7. $\dots \dots \dots k' = k_k$

Ha tehát az esetben is K az évi költség tőkefedezeti értéke, ha minden munkaadó olyan intézkedéseket alkalmaz, hogy üzeme számára a közepes veszélyességi arányszám állapítandó meg, akkor a leszállításnak az egyes munkaadóra semmi hatása nem lesz, mert ugyanannyit fog fizetni, mintha semmit sem tett volna.

Ez természetesen csődjét jelentené ennek a munkásvédelmi politikának is, mert nem lehet semmiféle komoly munkásvédelmi politikának végcélja egyes kötelességüket teljesítő munkaadók jutalmazása — jogosult lehet ez, de végcél nem, — végcél csak az lehet, hogy minden üzemben a balesetek elhárításához szükséges óvóintézkedések meglegyenek és az előirt óvórendszabályok betartassanak.

Ez a »csőd« bekövetkezne akkor, ha az arányszámoknak az egész vonalon való leszállítása esetében az évi balesetbiztosítási költség ugyanannyi volna. Be akarjuk igazolni, hogy ez nem *valószínű*, hanem a bekövetkezendő *valószínűség* az lesz, hogy az évi balesetbiztosítási költségek oly mértékben fognak csökkenni, hogy az egyes munkaadókra eső járulék ugyanannyival lesz kisebb, mint amilyen mértékben a veszélyességi arányszámot leszállítottuk. Ennek bizonyítását azonban néhány fogalom tisztázásával kell bevezetni.

A *baleset*. A baleset sohasem »véletlen« következménye. A determinizmus és a valószínűségi számítás nem ismerik a közönséges értelemben vett véletlent. Ha Buridan számára két teljesen egyenlő nagy és illatos szénacsomó között, távolságuk kellős közepén áll, egyikhez sem fog nyulni: éhen fog halni. A baleset oka az üzemi berendezkedés. Fedetlen fogaskerekeknel a legjózanabb és legóvatosabb munkást is érheti baleset, viszont, ha burkolva van a fogaskerék, akkor a »legrészegebb« munkással sem történhet baj.

Szociális szempontból a balesetek száma és súlyossága érdekel bennünket, pénzügyi szempontból pedig az általuk okozott költségek tőkefedezeti értéke. A balesetek száma és súlyossága együttesen úgy vehető számításba, hogy a baleseteket súlyosságuk szerint osztályozzuk. *Például*: lehetne a 10 héten belül gyógyuló baleset 1 baleseti egység, a halálos baleset 5 baleseti egység és így tovább.

Finanziális szempontból mindig a balesetek által okozott költség biztosítástechnikailag megállapított tőkefedezeti értéke veendő számításba. Az itt következő megfontolásoknál tehát nem az évi költségeket, hanem

azok tőkefedezeti értékét fogjuk tekintetbe venni. Ez okoskodásainkra nem lesz befolyással, mert tény ugyan, hogy az országos pénztár munkaadóinak legnagyobb része nem a tőkefedezeti, hanem az u. n. felosztó-kirovó eljárás szerint fedezik a balesetbiztosítás költségeit, de ez csak fizetési mód és számításaink szempontjából teljesen irrelevans, vajjon egy bizonyos évben okozott költségeket teljes egészében abban az évben fedezik-e munkaadók, vagy pedig oly részletekben, amint ezek a költségek, amelyek mind a felvett évben okoztattak, felmerülnek. A következőkben tehát mindenütt balesetbiztosítási költségeken az illető évben okozott és nem kifizetett költségeket, vagyis a költségek tőkefedezeti értékét, járulékon pedig ebből az összegből az egyes munkaadókra eső részt fogjuk érteni. Röviden, mindig a járadékok tőkefedezeti értékét vesszük számításba. Például: ha egy évi 2.400 K-ás keresetű, 31 éves munkás baleset folytán 15⁰/₀-nyi keresetképeség-csökkenést szenved, az országos pénztár neki 216 K járadékot állapít meg, melyet ő élete végéig húz. Ennek biztosítás-technikailag megállapított tőkefedezeti értéke a m. kir. áll. munkásbiztosítási hivatal 7363/908. sz. rendeletének alapját képező számítások szerint 3253'18 K. Tudományos vizsgálatoknál ez a 3253'18 K veendő számításba, mint a felvett baleset által az illető évben okozott költség.

A baleseti esély. A baleseti esély annak valószínűsége, fog-e bekövetkezni baleset illetve baleseti költség. Valamely esemény bekövetkezésének valószínűsége a kedvező esetek viszonya az összes lehetséges esetekhez. Ha egy urnában 10 golyó van és azok közül 3 fehér és 7 fekete, akkor annak valószínűsége, hogy fehér golyót húzunk $\frac{3}{10}$, hogy feketét húzunk $\frac{7}{10}$. Itt az összes lehetséges és kedvező esetek előre meg voltak állapítva. Sokszor azonban nem lehet előre megállapítani az összes lehetséges és kedvező esetek számát, ilyenkor sok esetet meg kell figyelni és a megfigyelés eredményéből következtetni a valószínűségekre. Ha egy urnából, melynek tartalma ismeretlen, 100 esetben 30 fehér golyót húzunk, akkor $\frac{30}{100} = \frac{3}{10}$ lesz annak a valószínűsége, hogy fehér golyót fogunk húzni. Hasonlóképpen megfigyelés alapján (statisztikából) állapítják meg az emberek elhalálozásának és életben maradásának a valószínűségét. Ez az u. n. a posteriori vagy empirikus valószínűség. A baleseti esély is csak ilyen empirikus úton állapítható meg, még pedig fentiek szerint kétféle szempontból: 1. mi a valószínűsége annak, hogy baleset bekövetkezik, (ez a szociális szempont), 2. mi a valószínűsége annak, hogy baleseti költség fog felmerülni (ez a pénzügyi).

Ha ϵ esetben a baleseti egységek száma β , akkor a baleseti esély a posteriori γ szociális szempontból
$$\gamma = \frac{\beta}{\epsilon} \dots \dots \dots 8$$

Ezt a megállapítást indokolja, hogy a baleseti egységeket a munkaalalkalommal kellett arányba helyezni, amit különféleképpen lehetne kifejezni, pl. a munkanapok számával, vagy pedig a teljes munkások számával. A baleset által okozott költségeket az ezek alatt az előbb számításba vett munkaalalmak alatt kifizetett munkabérekhez kell viszonyítani. Eszerint tehát ha μ munkabér kifizetése mellett előforduló balesetek költsége α , akkor pénzügyi szempontból a baleseti esély a posteriori W lesz:
$$W = \frac{\alpha}{\mu} \dots \dots 9$$

Mivel itt a kérdést csak pénzügyi szempontból akarjuk tárgyalni, állandóan az utóbbi valószínűséget fogjuk szem előtt tartani.

Az előre látható baleseti költség 9.-ből $\alpha = \mu W \dots \dots \dots 10$

A veszélyességi arányszám. A különböző baleseti esélyekkel bíró üzemekben jelentkező baleseti esélyek közül az egységnyi legyen W' , akkor bármely esélyt így is kifejezhetünk
$$W = W' v \dots \dots \dots 11$$

Itt v arányszám mutatja, hogy az egyes üzemek hányszor veszélye-

sebbek az egységnyi veszélyességű üzemnél. Ez a *veszélyességi arányszám*. Az előrelátható költség tehát így is kifejezhető $\kappa = W' \mu v \dots \dots \dots 12$

A *baleseti esély csökkenése*. Lássuk már most milyen részekből áll a baleseti esély valamely üzemben és hogyan tűnik ki a csökkenése. Vegyünk fel egy fafeldolgozó telepet. Legyen a baleseti esély abban az esetben, ha a kellő óvintézkedések nincsenek meg, a gépházban W_g , a körfűrésznél W_k , a szijtranszmisszióknál W_{sz} , a fogaskerekeknél W_f , a gyalunál W_{gp} , s. i. t., az általános baleseti esély pedig (leesés, elcsúszás stb.) W_a . Ha az egész üzemben a baleseti esély W , akkor a valószínűségi számítás alaptörvénye szerint

$$W = W_g + W_k + W_{sz} + W_f + W_{gp} + \dots \dots \dots + W_a$$

A fogaskerekeknél kifizetett munkakér legyen μ_f , az ott keletkezett költség κ_f , akkor a baleseti esély a fogaskerekeknél 9-ből lesz $W_f = \frac{\kappa_f}{\mu_f}$

Ha azonban a fogaskerekek burkolva vannak, akkor ott baleset ki van zárva, s így $\kappa_f = 0$ és $W_f = 0$

Ugyanígy a befedett transzmisszióknál $W_{tr} = 0$

A körfűrésznél nem lehet oly védőkészüléket alkalmazni, mely teljes mértékben kizárná a baleset lehetőségét, hanem csak olyat, amely azt nagy mértékben csökkenti s ha a védett körfűrésznél a baleseti esély W'_k , mindenesetre $W'_k < W_k$

Világos tehát, ha azokban az üzemekben, ahol az óvintézkedések megvannak, a baleseti esély W_o , akkor $W_o < W \dots \dots \dots 13$

Vagyis a védőkészülékekkel ellátott üzemekben a baleseti esély kisebb, mint azokban az üzemekben, amelyek védőkészülékekkel nincsenek felszerelve.

A baleseti esély csökkenésének megállapítása a tulajdonképeni üzembesorozás. Szakértő mérnökök kellő gyakorlat után, esetleg statisztikai adatok gyűjtésével, a külföldön, különösen Németországban hasonló szakmában működő mérnökök u. n. Rewisionsingenieur-ök megállapításainak a felhasználásával a baleseti esély csökkenését az üzemek felülvizsgálatánál meg tudják határozni.

A tekintetbe vehető legnagyobb csökkenés az érvényben álló veszélyességi táblázat szerint a közepes veszélyességi arányszám $25^{1/4}$ -a, Ha a normálisan megkívánható intézkedések esetében a baleseti esély W_{no} , a minimális W_{mi} , akkor $W_{mi} = \frac{3}{4} W_{no}$ 11-ből $W_{mi} = W' v_{mi}$ $W_{no} = W' v_{no}$

miből

$$v_{mi} = \frac{3}{4} v_{no}$$

Ez indokolja, hogy a baleseti esély csökkenését a veszélyességi arányszám csökkentésében juttatjuk kifejezésre.

* * *

Ezek után áttérhetünk a felvett kérdés további tárgyalására: milyen hatással lesz az egyes munkaadókra az, ha minden munkaadó üzemében oly intézkedéseket alkalmaz, hogy üzeme számára a legalacsonyabb arányszámot kell megállapítani.

Fentiek alapján a normális berendezkedés feltételezése mellett az egyes üzemekben legyen az előrelátható költség tökefedezeti értéke $\kappa_{no, 1}, \kappa_{no, 2}, \kappa_{no, 3}, \dots$, az ott kifizetett munkabér $\mu_1, \mu_2, \mu_3, \dots$, a fellépő baleseti esély $W_{no, 1}, W_{no, 2}, W_{no, 3}, \dots$ akkor

$$\kappa_{no_1} = W_{no_1} \mu_1, \quad \kappa_{no_2} = W_{no_2} \mu_2, \quad \kappa_{no_3} = W_{no_3} \mu_3 \dots$$

Ebből az összes üzemekben együtt az előrelátható évi költség tökefedezeti értéke $K = \Sigma W_{no} \mu \dots \dots \dots 14$

Ha már most feltételezzük, hogy minden üzemben technológiailag lehetséges a baleseti esélyt 25%-kal csökkenteni és feltételezzük, hogy minden üzemben 25% a baleseti esély csökkentésének maximuma és az egyes üzemekben ilyen körülmények között az előrelátható költség tőkefedezeti értéke $z_{mi, 1}, z_{mi, 2}, z_{mi, 3}, \dots$ a munkabér ugyancsak μ_1, μ_2, μ_3 , a baleseti esély pedig $W_{mi, 1}, W_{mi, 2}, W_{mi, 3}, \dots$ akkor mivel

$$W_{mi_1} = \frac{3}{4} W_{no_1}, W_{mi_2} = \frac{3}{4} W_{no_2}, W_{mi_3} = \frac{3}{4} W_{no_3} \dots$$

$$z_{mi_1} = \frac{3}{4} W_{no_1} \mu_1 \quad z_{mi_2} = \frac{3}{4} W_{no_2} \mu_2 \quad z_{mi_3} = \frac{3}{4} W_{no_3} \mu_3$$

az összes üzemekben ez esetben az előrelátható baleseti költség tőkefedezeti értéke (K') lesz $K' = \frac{3}{4} \Sigma W_{no} \mu$ 15

$$\text{vagyis 14 és 15-ből} \quad K' = \frac{3}{4} K \quad \dots \dots \dots 16$$

Ez azt mutatja, ha minden üzemben, a közepesnél 25%-kal alacsonyabb veszélyességi arányszámot kell alkalmazni, az évi baleseti költség tőkefedezeti értéke is 25%-kal kisebb lesz.

Ha tehát a balesetbiztosítási költség a közepes veszélyességi arányszámok (a normálisan megkövetelhető intézkedések betartásának) feltételezése mellett K , akkor az egységdíjtétel

$$\varphi = \frac{K}{\Sigma mv}$$

Ha pedig az üzembesorozás eredményeképpen mindenütt a legkisebb baleseti esély fog jelentkezni, akkor az évi költség 16.-ból $\frac{3}{4} K$ lesz és az egység díjtétel

$$\varphi' = \frac{\frac{3}{4} K}{\Sigma m \frac{3}{4} v} = \frac{K}{\Sigma mv} \quad \varphi' = \varphi$$

Egy üzem járuléka (k') lesz

$$k' = \varphi' \cdot m \cdot \frac{3}{4} v = \frac{3}{4} \varphi mv$$

$$17 \dots \dots \dots k' = \frac{3}{4} k$$

Vagyis ha minden üzemben a veszélyességi arányszámot a baleseti esély csökkenése folytán 25%-kal kell kisebbíteni, minden üzemre eső járulék tényleg ugyancsak 25%-kal kisebb lesz.

Hasonlóképpen ily körülmények között is be lehetne igazolni, hogy ha valamely üzem a normálisan megkövetelhető követelményeknek sem tesz eleget, a közepes veszélyességi arányszám alkalmazásakor fizetendő járulék felével többet fog fizetni, mint annak az üzemnek a tulajdonosa, aki különleges intézkedéseket alkalmaz.

Azt akartuk igazolni ezekkel, hogy az a munkaadó, aki eleget tesz kötelezettségének, csak jól járhat, akár maga teszi, akár többed magával teszi. A munkaadók összes érdekeltsége pedig az előtt a választás előtt áll, hogy munkásbiztosításra vagy pedig munkásvédelemre fordítsák a haszon egy részét. Kétségtelen, hogy az utóbbit fogják választani — úgy humánus — mint gazdasági szempontból.

Koránisem akartuk fentiekkel a munkásvédelmi intézkedések jogsultságát bizonyítani, csak meg akartuk nyugtatni azokat, akik a munkásvédelmi intézkedésektől az ipart féltik. De továbbra is az marad a meggyőződésünk, hogy a munkaadónak — akár előnyös ez reá nézve, akár nem — meg kell tennie minden lehető — és ezt minden áron — munkásai testi épsége, egészsége és életbiztonsága érdekében.

A Nemzetközi Munkásbiztosítás Magyarországi Egyesülete március 30-án tartotta alakuló közgyűlését a Társadalmi Múzeum helyiségében. Sztéryni József elnök a megjelenésben akadályozva lévén, helyette Mentsik Ferenc min. tanácsos, az állami munkásbiztosítási hivatal másodelnöke vezette a tanácskozást. Elnök bejelentette, hogy az egyesület alapszabályait a belügy-ministerium jóváhagyta, az egyesület tehát mint a párisi Comité permanent magyarországi bizottsága megkezdheti működését. Kis Adolf titkár ismertette a m. é. szeptember 6—8-án Hágában tartott nemzetközi szociális biztosítási értekezlet tárgyalásait. Ezután a választásokat ejtették meg közfelkiáltással. Az egyesület tisztikara következőleg alakult meg. Elnök: Sztéryni József; alelnökök: dr. Mentsik Ferenc és báró Hatvany József; titkár: Kis Adolf; pénztáros: Boross Soma. Választmányi tagok: dr. Bazala Gusztáv (Zágráb), Farkas Elek, dr. Fáy Gyula, dr. Giesswein Sándor, Jászai Samu, Papp Árpád, dr. Papp Géza, Sarkadi Ignác, dr. Szántó Menyhért, dr. Szladics Károly és dr. Vályi Sándor. Számvizsgálók: dr. Friedrich Vilmos, Gelléri Adolf és Morvai Izsó.

A pénztári orvos-kérdés rendezése. Mostanában mult egy éve, hogy az országos pénztár — hivatkozással a munkásbiztosítási törvény életbeléptetése tárgyában kiadott kereskedelemügyi miniszteri rendeletre, — hozzáfogott a pénztári orvos kérdés végleges rendezéséhez. Az ezirányú ténykedés első jelentősebb mozzanata az volt, hogy az országos pénztár szolgálati-, fegyelmi- és illetmény-szabályzatot, illetve ily szabályzatok tervezetét készítette el; majd pedig, hogy ezeket nagyobb körben ismertethesse és a szükséghez képest kommentálhassa, mult év április havában valamennyi helyi szervének főorvosait értekezletre hívta össze, amelyen más egyéb, a pénztári orvosokat érdeklő tárgyakról szóló előadások kapcsán a szabályzatok terveit is megvitatták. Az értekezleten részt vett fő-, illetve vezető-orvosok között a szabályzattervezetek megosztott tetszésre találtak; nagyrészt azokat, a vezetésük alatt álló orvosokra elfogadhatóknak vélték.

A szabályzatok megalkotásánál az országos pénztár az általa kezdeményezett orvos-tisztviselői rendszert vette alapul, mely rendszer értelmében a pénztári orvos szolgálati pragmatikával kötött tisztviselője a pénztárnak. Az orvos-tisztviselői rendszert azonban — főleg a közhatósági orvosok, akik a pénztári orvosi karnak nagyobb százalékát teszik — elfogadhatatlannak tartották. Ugyanis a tervezett szolgálati szabályzat szolgálati eskü letételét kívánta oly orvostól is, kitől — hatósági szolgálatot teljesítő orvos lévén — felettes hatósága már vett ki szolgálati esküt; továbbá oly szoros függőségi viszonyba akarta hozni az orvost, hogy hatósági állásával a pénztári szolgálat szerintük összeférhetetlen lett volna; kifogásolták azt is, hogy a fegyelmi szabályzat reájuk nézve lehetetlen helyzetet teremt, mivel hivatalos állásuknál fogva már fegyelmi szabályzat kötelezettsége alatt állottak s így újabb, más fegyelmi szabályzat vállalása elképzelhetetlen összeütközéseket eredményezne. Az illetményszabályzat kapcsán kilátásba helyezett nagy előnyök, melyek a pénztári orvosok egyébként is silány díjazásait igyekezett javítani, ez aggályokat nem oszlattak el.

E szabályzatoktól remélte az országos pénztár az orvos-kérdés eredményes és kedvező megoldását s ezen feltevés alapján indította meg akcióját, melynek eredménye az volt, hogy az országos pénztár még 1910. évi augusztus hó 23-ikán azt jelentette az állami hivatalnak, hogy 64 pénztár orvosi karát sikerült »szabályzattervezetei helyes és célszerű és az összes érdekelteket kielégítő voltáról meggyőzni«.

Az országos pénztárnak ez az akciója az orvosszövetségben heves ellenállást keltett. A további fejlemények s az orvosszövetség közgyűlésének határozatai ismeretesek.

Az orvosi szolgálati és fegyelmi szabályzatokat az állami hivatal szakelőadói 1910. évi november hó 18-án tartott értekezleten, az országos pénztár kiküldöttjeivel együtt átdolgozták s az így megállapított szöveg az állami hivatal orvosi tanácsához került. Most pedig az állami hivatal a »Munkásbiztosítási Közlöny« folyó évi április hó 1-én kelt 14. számában közzéteszi ezeket.

Az állami munkásbiztosítási orvosi tanács közreműködésével módosított szabályzatok lényegesen eltérnek az eredeti szabályzattervezetektől. A fontosabb eltérések a következők:

Az új tervezet, szakítva az orvos-tisztviselői rendszerrel, a pénztárak és orvosok közti viszonyt szerződés formájában kívánja rendezni, a szabályzattervezetek pedig a szerződésnek kiegészítő részei. A szabályzatok módosítása

csakis az orvos beleegyezésével bír kötelező hatálylyal s a szabályzatok módosítása esetén az orvosi tanács meghallgatandó. Az orvost kötelező felmondási időt 6 hónap helyett, 3 hónapban állapítja meg az új tervezet, mely a szolgálati esküt csakis a főorvosokra, akik túlnyomó mértékben adminisztrációs teendőket végeznek, tartja fenn. Az orvos csakis saját beleegyezésével küldhető ki a körzetén kívül eső helyre s ennek folyamakép hatályát veszítette az eredeti tervezetnek az a rendelkezése, hogy az orvosok az országos vagy a kerületi pénztár által rendezendő szaktanfolyamon részt venni kötelesek. Az új szabályzat az összeférhetetlenség kérdését csakis a főorvosra nézve tartotta szükségesnek szabályozni, továbbá a nyugdíjintézetbe való belépést jogává, de nem egyúttal kötelességévé teszi az orvosoknak. Kimaradt az eredeti tervezetnek az a rendelkezése is, mely szerint az orvos felelőséjének a esetlegtvényes rendelkezésekbe ütköző utasításait is végrehajtani köteles. A közhatósági orvosokra való tekintettel mellőzi az új tervezet a szolgálati esküt s intézkedik az iránt is, hogy az új orvosok rendelőóráinak és szabadságidejének megállapításánál az őket egyébként kötelező rendtartások figyelembe veendők. Az orvosoknak közvetlen felelőséje a főorvos, de minden fontosabb vonatkozásban — állások betöltése, pénztári orvosok elbocsátása, orvosok szabadsága, orvosi ügyrend, stb. — biztosítja az orvosi tanácsnak meghallgatását.

Az illetmény szabályzat új tervezete, amelynek szövegezése az eredetinel szabatósabb, jogot ad az orvosnak, hogy a pénztár részletes kimutatásaiba betekinthessen, biztosítja továbbá az orvosi karnak minden vonalon a szerződési szabadságot a taglétszám emelkedése vagy csökkenése esetén s ennek a szabályzatnak módosítása is csak akkor kötelező, ha ehhez az orvos hozzájárul.

A közhatósági orvosok pénztári orvosi működésének zavartalan működése érdekében a hivatal — miként fentebbiekből is kiderül — legmesszebbmenő módon gondoskodott a szabályzattervezetekben s a mindazonáltal fennálló aggályok elosztatása érdekében hajlandó a belügyminiszter elvi természetű kívánásaihoz képest a tervezeteket olyképpen módosítani, hogy a pénztárak a közhatósági orvosokkal is köthessenek szerződést.

A rendelet kapcsán a hivatal a szabályzattervezetekkel szemben elfoglalt álláspontját újból körvonalozza, amidőn kimondja, hogy a tervezeteket *mint* gyanánt elfogadhatónak ítéli, de »a kerületi munkásbiztosító pénztárak és az orvosok dolga lesz megállapodni abban, hogy ezeket a szabályzattervezeteket az általuk kötendő egyezség föltételei gyanánt elfogadják-e vagy sem«. Ezzel az állami hivatal biztosítja az olyan orvosi egyezségek jóváhagyását is, amelyeket e tervezetektől eltérő alapon vagy módon kötnek, feltéve, hogy az ily egyezség is a törvény keretein és az illető pénztár, illetőleg az országos pénztár teherbírásának keretein belül marad.

De bármily rendszeren és bármily szabályzatok alapján jött létre az egyezség, az állami hivatal az orvosi szolgálat tekintetében okvetlenül megkivánja, hogy a pénztáraknak az orvossal szemben az elbocsátáson kívül más fegyelmi eszközök is álljanak rendelkezésére, továbbá, hogy az orvosi teendők ellátása és a megegyezés szerinti díjazás körül felmerülő vitás kérdésekben az országos pénztár e részben való hatáskörének épségben tartása mellett, a döntés az állami hivatalt illeti. Megkivánja, hogy a szerződés kiegészítő része az orvosok értekezletének meghallgatásával szerkesztendő ügyrend legyen, amely az orvosi szolgálat szerveit és azok teendőit részletesen megállapítja s amely az orvosokkal kötött szerződéssel, illetve az azt kiegészítő szabályzatokkal ellenkező rendelkezéseket nem tartalmazhat. Az orvosok díjazása tekintetében az illetményre szánt összegek olyképp állapítandók meg, hogy azok az illető kerületi pénztár, illetőleg az országos pénztár teherbírásának keretében maradjanak. Az orvosok véglegesítése tekintetében is megjelöli az állami hivatal a követendő irányt, amidőn azt a reményét fejezi ki, hogy az 1907. évi XIX. törvénycikk életbelépte, illetőleg legalább már egy év óta kifogástalanul szolgáló orvosok, amennyiben munkaképességük ezidő szerint fennáll, véglegesítenek.

Ha a szabályzattervezetek nyomán keletkező megnyugvás nem is lesz általános, remélhetőleg mégis békét fog teremteni s a még esetleg fenmaradó ellentétek elsímulása után a munkásbiztosítási törvény végrehajtásában illetékes tényezők zavartalan együttműködését lehet remélni ami a szociális biztosításra messzemenő s eredményes kihatással lesz.

A kerületi pénztárak székházai. Az országos pénztár 1910. évi december hó 16-án tartott közgyűlésében azt a határozatot hozta, hogy mindazon kerületi munkásbiztosító-pénztárak részére, amelyeknél a székház megszerzése

elkerülhetlenül szükségesnek vagy pénzügyi szempontból előnyösnek mutatkozik, az országos pénztár saját számlájára házat épít. Az állami munkásbiztosítási hivatal ezt a határozatát nem hagyta jóvá, mert csak akkor volna helye annak, hogy az országos pénztár a kerületi pénztár számára székházat építsen, ha ahhoz a kerületi pénztár kifejezetten hozzájárul és az országos pénztárral a székház kezelési költségeire és a bérre nézve megegyezik. A határozat jóváhagyása megtagadásának továbbá az az indoka, hogy az országos pénztár általánosító intézkedéseivel a kerületi pénztáraknak tulajdonszerzési joga, amelyet a törvény biztosít, illuzóriussá válnék. De pénzügyi érdekek sem indokolják az országos pénztár határozatát. Másrészt e határozat csak akkor számíthatna behatóbb megfontolásra, ha az országos pénztárnak szabad rendelkezésre bocsátható tőkái volnának, a melyeket úgy gyümölcsöztethetne megfelelően, ha azokat székházépítésekbe fektetné be. Amíg azonban maga az országos pénztár állandó fizetési zavarokkal küzd, addig nem volna pénzügyileg helyes gazdálkodás, hogy komoly és égető szükség nélkül nagyszabású újabb hitelműveletekbe bocsátkozzék.

Az orvosok szociális továbbképzéséről dr. Peyser Alfréd, a leipzig-i orvosszövetség főtitkára a Budapesti Orvosi Kaszinó elnökségének meghívására érdekes és tanulságos előadást tartott. Az előadás a németországi viszonyokra vonatkozott, ahol a szociális biztosítás az orvosokat szintén készületlenül találta. Csak azután adott a német kormány megbízást, hogy néhány egyetemen rendkívüli tárgyként adják elő a szociális orvostant, amikor a leipzig-i orvosszövetség a szociális orvostanról tartott szemináriumokkal már hathatósan hozzájárult az e téren mutatóhozó hézag kitöltéséhez. A szociális orvostanról Berlinben tartott szemináriumoknak elve az, hogy az állami biztosításnak minden ágát úgy elméletileg, mint gyakorlatilag tanítják továbbképző tanfolyamokon, amelyeken orvosok, állami tisztviselők, jogászok, p. tisztviselők, iparosok stb. adnak elő. A tanfolyamokat praktikus gyakorlatok és a szociális intézmények megtekintése egészíti ki. A betegség, rokkantság és baleset esetére való biztosításon kívül eddig egyes speciális ágakat, mint a szimulálást, a tuberkulózis gyógyítását stb.-t is tárgyalták, sőt utóbbi időben a közhatósági, mentő- és hadseregbeli orvosi ügyeket, a csecsemőgondozást, végül a magánbiztosítást — élénk érdeklődés közepette — szintén a tanítás körébe vonták.

Előadó nézete az, hogy Budapest, ahol az összes fontosabb szervezetek központosítva vannak, igen kedvező alkalmat nyújtana egy a speciális orvostant tárgyló szemináriumot szervező bizottság létesítésére, s hogy oly magas műveltségi fokon álló népnek még fiatal korú szociális törvényhozása ily irányú továbbképző tanfolyam felállítását nagyon is igényli s ennek segélyével a törvényileg kötelező biztosítás feladatai szakszerűen s áldásihozóan lesznek megoldhatók.

Az osztrák Reichsrath felosztatása és a szociális biztosítás. Az osztrák Reichsrath felosztatásával egy nagy szociális munka, a Sozialversicherungs-Entwurf, törvénynyé válása odáztatik el bizonytalan időre. A javaslatot épp letárgyalta az ezen célra kiküldött albizottság, amikor köztudomású lett a kormánynak a felosztatásra vonatkozó terve. Az albizottság 50 ülésen át tárgyalta a javaslatot s alaposan megváltoztatta azt. Most már csak az volt hátra, hogy a teljes bizottságnak bemutassa a módosításokat s azután a bizottság jelentésével a parlament plenuma elé kerülhetett volna. Féltő, hogy az a nagy, gondos és szakértő munka, melyet az albizottság végzett, a beláthatatlan politikai alakulások hatása alatt kárba vész. Ennek adott kifejezést az albizottság utolsó ülésén, egyszersmind azonban azon kívánságának is, hogy ez be ne következék.

Gyógyszerárszabás betegsegélyző pénztárak részére. Az osztrák belügyminiszterium közegészségügyi osztálya egy külön betegsegélyző pénztári gyógyszerárszabást akar kidolgozni. Ennek érdekében tanácskozásra hívta meg a betegsegélyző pénztárak és a gyógyszerészek képviselőit. A tanácskozást március hó 21-én tartották meg. A gyógyszerészek képviselője tiltakozott a külön betegsegélyző pénztári árszabás megállapítása ellen. Hosszas tárgyalás után mégis megállapodott az értekezlet abban, hogy egy szűkebb bizottságot küld ki, amely elkészíti az árszabás tervezetét, amelyet azután megküldenek az egyes gyógyszerésztestületeknek. A szűkebb bizottságba a betegsegélyző pénztáraknak s a gyógyszerészeknek három-három képviselője küldetett ki s ezenkívül a miniszteriumnak egy tisztviselője, mint a kormány képviselője.

Betegsegélyző pénztárak kongresszusa Németországban. Az új német biztosítási javaslat ellen általános betegsegélyző pénztári kongresszust hív

egybe a német betegsegélyző pénztárak központi bizottsága. A kongresszus április 30-án Berlinben lesz s napirendjére egyelőre a következő tárgyakat tűzték ki: 1. A birodalmi biztosítási javaslat. 2. A családtagok biztosítása, mint eszköz a népbetegségek leküzdésére. 3. Gyakorlati igazgatási kérdések. A kongresszus egybehívását március 24-én tartott értekezlet határozta el, melyen 43 pénztári szövetség vett részt. A kongresszuson tiltakozni akarnak a pénztárak képviselői a biztosítási javaslatnak a parlamenti bizottság által eszközölt változtatásai ellen, különösen azon rendelkezések ellen, melyek teljesen a bürokráciának szolgáltatják ki a pénztárakat s ezáltal tönkre teszik az önkormányzatot. A pénztárak központi bizottsága egy füzetben fogja ismertetni a javaslatnak az eddigi törvénnyel szemben valót hátrányait, a kongresszust megelőzőleg pedig a biztosított munkások s munkaadók külön-külön gyűlésben is foglalkozni fognak a javaslattal.

Az özvegy és árva biztosítás elhalasztása Németországban. Az özvegy és árva biztosítást az új német vámtarifa tárgyalása alkalmával határozta el — tudvalevőleg — a német birodalmi parlament s az élelmiszer-vámokból befolyó jövedelmi többletet erre a célra szánta. Az özvegy és árva biztosításnak már 1910. évi április hó 1-én kellett volna érvénybe lépnie, ez a határidő azonban 1911. évi április hó 1-ére lett kitolva. Most miután a tárgyalás alatt levő biztosítási törvényjavaslat még mtndig nem vált törvénné, a kormány újabb halasztó javaslatot nyújtott be, melynek értelmében 1912. évi január hó 1-ig halasztatik el az özvegy és árva biztosítás életbeléptetése. A vámjövödelmekből erre a célra 51 $\frac{1}{2}$ márka gyűlt egybe. Ez az összeg azonban korántsem elegendő ahhoz, hogy kamataiból az igények kielégíthetők legyenek. A javaslatot március hó 22-én már el is fogadta a birodalmi gyűlés, a szociáldemokraták, lengyelek és szabadeivűek szavazata ellenében, akik azt kívánták, hogy az özvegy és árva biztosítás, az általános biztosítási többi részeitől külön is életbeléptetessék.

A rokkant biztosítás Franciaországban július első napjaiban lép életbe. A köztársasági elnök március hó 25-én írta alá az életbeléptetési rendeletet. A törvény végrehajtása a munkásügyi miniszteriumra bízott. A végrehajtásra vonatkozó rendelet a napokban megy szét a präfektusokhoz és a városok polgármestereihez. A rendelet falragaszokon is közzététetik, ezenkívül azonban a törvényre vonatkozó népszerű ismertetéseket is osztat szét a kormány a munkások és vállalkozók között.

Balesetbiztosítási egyezmény Angol- és Franciaország között. 1910. október 28-iki kelettel a francia kormány dekrétumot bocsátott ki, mely a Franciaország és a britt birodalom között 1909. július 3-án kötött s a balesetbiztosításra vonatkozó egyezmény életbeléptetését rendeli el. Az egyezményt a szerződő államok megbízottai 1910. október 13-án írták alá Párisban.

MUNKÁSVÉDELEM.

A hollandiai ipartörvény.

A »Munkásügyi Szemle« számára írta J. J. de Roode (Amsterdam).

Az iparban alkalmazott nők éjjeli munkájának tilalmára vonatkozó berni egyezmény a hollandiai ipartörvény rendelkezésein nem igényelt lényeges változtatásokat.

Hollandiában már 1889 óta tilos a nőket és fiatalkorú 12—16 éves személyeket az esti 7 órától reggeli 5 óráig terjedő időben gyárban vagy műhelyekben foglalkoztatni. A nappali munkaidő az említettek részére pedig naponkint a 11 órát nem haladhatja meg. 12 éven aluli gyermekeknek az iparban való foglalkoztatása már 1874 óta tiltva van.

A törvény szövegét mégis összhangba kellett hozni a berni egyezménnyel és az e célból benyújtott novellába a kormány egyszersmind még más néhány intézkedést is felvett. A legfontosabbak ezek közül: a nők és fiatalkorú munkások munkaidejének 10 órára való korlátozása, a gyermekmunka tilalmának a 12 éves iskolaköteles gyermekekre való kiterjesztése s a fiatalkorúak korhatárának 16 évről 17 évre való felemelése.

Március 16-tól 24-ig tárgyalta ezt a javaslatot a második kamara. A törvény most már lényegében teljesen készen van, az április 5-ki utolsó

olvasásánál már csak stiláris módosítások tehetők; az első kamara pedig az elébe kerülő javaslatokon már nem tehet módosításokat. A törvényt, mely 1912 január 1-jén lép életbe, tehát módunkban van már áttekinteni.

Az 1. §. megállapítja a törvény hatályának körét, amely csekély mérvű kiterjesztést nyert. Eddig ugyanis a törvény hatálya csak a gyárakra és ipari műhelyekre terjedt ki, ezután bizonyos meghatározott mezőgazdasági foglalkozásokra is, mint a vesszőfosztás, abroncskészítés, a kender-törés és gerebenezés, tőzegásás stb. Egyéb mezőgazdasági üzemekre, a kerti és erdőgazdasági munkákra, valamint a háziipari foglalkozásokra nem terjed ki a törvény hatálya.

Az iskolai kötelezettség 6 évre és pedig a 12. életévig terjed Hollandiában. 12 éves gyermekek, ha iskolai kötelezettségüknek eleget tettek és az iskolában nincs alkalmuk tovább képezni magukat, alkalmazhatók ipari munkára. Egyébként 13 éves korig tilos a gyermekmunka az iparban. A munkaadó köteles azonban gondoskodni róla, hogy a fiatalok munkások délutáni 5 órától ismétlő, továbbképző vagy ipariskolát látogassanak és vallásoktatásban részesüljenek. A szociáldemokrata párt indítványozta, hogy 14 éven aluli gyermekek ne legyenek foglalkoztathatók, ez az indítvány azonban nem fogadtatott el. Úgyszintén elvetették azt az indítványát is, hogy a fiatalok korhatára 18 évre emeltessék fel.

A védett korhatár 17 évben állapított meg, a miniszter azonban megtilthatja, hogy nemcsak nők s fiatalok, hanem a 17 évet meghaladottak is, ha egészségük vagy erkölcsük veszélyeztetve volna, bizonyos munkanemekre s bizonyos felételek melletti munkákra alkalmaztassanak, illetve meghatározhatja, hogy a nevezett munkakategóriák mily feltételek mellett alkalmazhatók.

A munkaidő kérdésében heves viták voltak a javaslat tárgyalásánál. A kamara ugyanis 1909 március 11-én felszólította a kormányt a 10 órás munkaidőre vonatkozó törvény benyújtására. A kormány e felszólításnak nem tett eleget s ezen javaslatba sem vett be a felnőtt férfiak munkaidejére vonatkozó intézkedést. A parlament ezen határozatának mellőzése miatt szenvedélyesen megtámadták a kormányt, a vita azonban nem vezetett eredményre főleg azért, mert az 1909-ki indítványozó — a katolikus-párti Aalberse — most a kormány mellé állt.

A törvény tehát továbbra is csak a nők és a fiatalok munkások munkaidejét korlátozza. Ezeknek az éjjeli munkája és pedig esti 7 órától reggeli 6 óráig tiltva van. Nappali munkaidejük 10 órára terjedhet, egy héten át azonban 58 óránál többet nem szabad dolgozniok. A miniszter megengedheti azonban, hogy bizonyos üzemekben 1915-ig nők és fiatalok férfiak 10 és 1/2 órát is dolgozhatnak, az 58 órás munkahét betartása mellett.

Férjezett, illetve családos nők szombaton csak déli 1 óráig foglalkoztathatók, az ezen időben való munkabeszüntetést a miniszter a többi nőkre és a fiatalok férfiakra is kiterjesztheti. A műhelyek tisztogatását végezhetik családos nők szombaton délután is, ha az illetők abban az üzemben nem végeznek ipari munkát.

Férjes nőket szülés után 4 hétig nem szabad ipari munkánál foglalkoztatni. A szociáldemokrata párt indítványozta, hogy szülés előtt és után összesen 8 hétig legyen tiltva a foglalkoztatás. Ez az indítvány azonban szintén elvetették.

A műhelyen vagy gyáron kívül, a rendszeres munkaidejükön túli időben, nők és fiatalok ipari munkát nem végezhetnek.

Dr. Aalberse katolikus-párti indítványozta, hogy férjes nőknek egyáltalán tiltassék meg a műhelyekben vagy gyárakban való munka, ezt az indítványt szintén nem fogadta el a kamara.

A kormányjavaslat az üvegiúvásnál alkalmazott 15—16 éves tanoncokra vonatkozólag kivételt tett a tilalom alól, a kamara azonban nem

fogadta el, a heringfüstöldékben alkalmazott nőkre vonatkozólag azonban hozzájárult a kivételhez.

Felhatalmazza még a törvény a kormányt, hogy bizonyos feltételek mellett túlórákat engedélyezhet a nőknek és a 14—17 éves fiatalok számára. Ezek a túlórák azonban semmi esetre sem eshetnek az esti 10 és reggeli 5 óra közötti időbe. Eddig a kivételeket sürgős esetben a községi előjáróság (polgármester), más esetekben a tartományi előjáró (királyi biztos) engedélyezhette; az új törvény ezt a jogot az iparfelügyelőkre ruházza, akik nagyobb jelentőségű ügyekben a miniszter meghatalmazását kötelesek kikérni.

Bizonyos vállalatok tulajdonosait azonban felhatalmazhatja a miniszter, hogy saját felelősségükre évenként nem több mint 24 napon át túlórákban dolgoztathassanak. Általában azonban naponként 2 és hetenként 6 túlóránál több nincs megengedve.

A déli pihenőt mindazok részére, kik esti 6 óránál tovább dolgoznak, 1½ órában állapítja meg a törvény, más munkások részére 1 órában. Az iparfelügyelő további ½ órai szünetet rendelhet el.

A vasárnapi munkaszünet a sajt- és vajgyártásnál alkalmazott nőkre nem terjed ki. A kormányjavaslat a cukorkészítésnél alkalmazottakat is ki akarta venni a tilalom alól, a kamara ehhez nem járult hozzá.

Az iparfelügyeletre és a statisztikára vonatkozólag lényegesen javítja az új törvény a helyzetet. Minden üzemben, ahol nőket és fiatalokat foglalkoztatnak, vagy ahol legalább 9 — habár felnőtt — alkalmazott van, az összes munkások munkaidejéről jegyzéket kell vezetni. E rendelkezésnek célja a munkaidőre vonatkozó megbízható adatok szerzése. Fontos még a törvénynek azon rendelkezése, mely szerint a miniszter kötelezheti az orvosokat, hogy *bizonyos ipari betegségekről jelentéseket kötelesek teljesíteni.*

A büntető határozatok nem változtak lényegesen. A törvény szövegezésében javítás történt oly irányban, hogy a munkaadónak kötelességévé tétetett a törvény betartásáról gondoskodni.

A bírónak azonban ezentúl is jogában áll a legsúlyosabb vétségeknel, sőt visszaesés esetében is csekély pénzbüntetést alkalmazni, oly jog, melyet eddig is a legteljesebb mértékben alkalmaztak az illetékes bíróságok.

A Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesülete folyó hó 4-én több nőegylet bevonásával tárgyalta a nők éjjeli munkájának az eltiltásáról szóló törvényjavaslatot, melyet *dr. Heller Farkas* egyesületi titkár ismertett. Rámutatott arra, hogy a javaslat alapjául szolgáló berni egyezmény a dolog természeténél fogva nem oly határozott, mint amilyen a foszfortilalom és a nemzeti törvényhozásoknak igen tág teret enged a tilalom alól engedhető kivételek szabályozását illetőleg. Ép ezért szükségesnek tartja azt, hogy a vállalkozói körök ellenkező törekvései ellensúlyozása végett igyekezzenek az egyesület oda-hatni, hogy a kivételek ne tegyék a tilalmat illuzoriussá. A törvényjavaslat részleteiben levő hibák felfedése után röviden jelezte az egyezmény közgazdasági jelentőségét és a női egyesületek agitációjának a céltévesztett voltát. *Szterényi József* elnök, ki a berni egyezmény megkötésénél közreműködött, részletesen ismertette azokat a nehézségeket, melyek a tárgyalásoknál felmerültek és melyek csupán a nemzeti törvényhozások részére tágabb felhatalmazás adása mellett tették az egyezmény létrejövetelét lehetségessé. A tárgyhoz *Giesswein Sándor*, *Rosenberg Augusztá*, *Ferenczi Imre*, *Vágó József*, *Schwimmer Rózsa* és *Kohn Miksa* szóltak hozzá részben, mint *Ferenczi Imre* és *Vágó József*, a törvényjavaslat kiegészítését javasolván, részben pedig az azzal kapcsolatosan teendő lépéseket fejtegetvén, melyeket *Giesswein Sándor*, *Rosenberg Augusztá* és a többi felszólalók főképp az otthoni munkának a szabályozásában és a férfiakra is a maximális munkanap megállapításában látnak. Ez utóbbit illetőleg egyesek nemzetközi úton lépések tételét óhajtották, de az értekezlet méltányolván, hogy ily kérdésben Magyarország ma kezdeményezőleg nem léphet fel, e tárgyban nemzetközi akció javaslatától eltekintett. A felszólalások alapján elhatározta az

egyesület, hogy a képviselőházhoz kérvénnyel fordul, melyben a törvényjavaslatnak oly irányban való kiegészítését javasolja, hogy munkának haza éjjelre való kiadását a törvény áthágásának kell tekinteni és kéri a házat, hogy igyekezzen a tilalom által okozott átmeneti nehézségek enyhítésére; a kereskedelemügyi ministertől az otthoni munka szabályozását és *Ferenczi Imre* javaslatára a munkaközvetítő intézetek figyelmének az egyes üzemekből kiszoruló nők elhelyezésére irányítását fogja kérni és a kivételek megállapítását illetőleg is javaslatot fog tenni.

A luganói nagygyűlés jegyzőkönyve. Mint a törvényes munkásvédelem nemzetközi egyesületének hetedik számú kiadványa megjelent a luganói nagygyűlésről szóló jelentés, amely első sorban a gyűlés jegyzőkönyvét tartalmazza. Az ott elhangzott felszólalások nem szószerint, a maguk egész teljességében, hanem kivonatossan foglaltatnak abban, mindazonáltal a kivonat elég bő és az összes fontosabb részletekre is kiterjed. Az egyes bizottságok javaslatai vezetnek be a tárgyalást, amelyeknek a sorsa így végigkísérhető. A bizottságokban felmerült eszmékről és javaslatokról, sajnos, külön jegyzőkönyv nincsen és így a jelentésből csak arról nyerünk tudomást, ami vagy a javaslatba belekerült, vagy pedig a bizottság előadóinak felszólalásában befoglaltatik. Ezt sajnálnunk kell azért, mert a tárgyalások súlya voltaképpen a bizottságokra nehezedik és azokban folyik az igazi érdemleges munka, minélfogva azokban merülnek fel a legfigyelemreméltóbb eszmék is. A bizottsági tárgyalások részletes közlése természetesen rendkívül kibővítené a jegyzőkönyvet, m. srésről a dolog természeténél fogva azok a tárgyalások inkább intim jelleggel is bírnak és közlésük ezért némi nehézséggel is járna.

A nagygyűlés jegyzőkönyvén kívül az előttünk fekvő jelentés sok egyéb érdekes dolgot is tartalmaz. Számos figyelemreméltó adatot találunk a nemzetközi munkásügyi hivatal jelentésében, mely mindenekelőtt az utolsó két évben a nemzetközi munkásvédelem terén elért eredményekről, a foszforegyszemélyről és a nők éjjeli munkáját tilalmazó egyezménynek a sorsáról számol be. A nemzetközi munkásügyi hivatal működéséről szóló jelentés is sok érdekeset tartalmaz; különösen ki akarjuk emelni azokat az adatokat, amelyeket az otthoni munkások szervezkedésére vonatkozólag gyűjtött. A taglétszámot a jelentés 5.444 taggal tünteti föl, míg ezzel szemben 1901-ben csak 1.608 tagja volt az egyesületnek; azóta évenként fokozatosan és következetesen emelkedett a tagok száma. Legelől a német nemzeti osztályt találjuk 1.727 taggal, utána az amerikai 1.000, a svájci 573 és a franciát 515 taggal, míg a többi nemzeti osztályok taglétszáma jelentékenyen kisebb. A magyar osztály 201 taggal közvetlenül az angol mellett áll, melynek 205 tagja van és a fent említettekén kívül még csak az osztrák nemzeti osztály előzi azt meg 242 taggal. Ha a nemzeti osztályok tevékenységét nézzük, amelyről a jelentés bár elég röviden, de mégis beszámol, akkor ugyancsak nem találjuk a magyar osztályt az utolsók között, sem a kiadványok száma tekintetében, sem pedig egyéb tevékenységet illetőleg. A füzet ezenkívül a nemzetközi egyesület folyóiratáról, könyvtáráról és vagyoni helyzetéről is tájékoztat. Kiténik belőle, hogy az egyesület évi kiadásai 70.000 frankon felül vannak és hogy újabban a bevételek számbavehetően gyarapodtak, mert az Északamerikai Egyesült-Államok kormánya évi hozzájárulását 200 dollárról az 1910. évben felemelte 1.000 dollárra, mi az eddigi 1.000 frank helyett 5.000 franknak felel meg. A füzet végén találjuk a luganói nagygyűlésnek a határozatait. Különösen fel akarjuk hívni az érdeklődők figyelmét még a jelentéshez csatolt kis füzetkére, melyben az angol kereskedelemügyi hivatal beszámol az 1909-ben fölállított paritásos bérhivatalokról.

A törvényes munkásvédelem nemzetközi egyesületének német osztálya beadványt adott át a birodalmi kancellárnak, melyben részletesen megokolt előterjesztést tesz az iránt, hogy az ólombetegség és a caisson-betegség pusztítása ellen törvényhozási úton nyújtson védelmet a kormány a veszélyes iparokban alkalmazott munkásoknak. Az Ausztriában és Franciaországban szerzett tapasztalatok alapján kéri, hogy az ólomtartalmú festékek felhasználása belső mázolásoknál tiltassék el. Tapasztalat szerint ezek a legveszedelmesebbek a munkások számára. A külső mázolásoknál is pótolható volna a mérges ólomfehér más nem mérgező festőanyagokkal. Franciaországban 1909. évi július hó 20-án kelt törvény tiltja is már az ólomfehér használatát ilyen munkálatoknál. De az egyesület a bölcs mérséklet elvét vallva, mégis csak a belső munkálatoknál akarja kitiltatni az ólomfestéket. Követeli e mellett az ólomfestékek számára az ólom-

tartalom bevallásának kötelező voltát. E nélkül hathatós ellenőrzése az ólomfesték-tilalomnak alig volna elképzelhető. A beadvány második része a könyvnyomdászok és betűöntők ólommérgezésével foglalkozik. A hosszas megfigyelés és tudományos előmunkálat után megszerkesztett beadványnak alapelvei, hogy a veszélyes munkálatok jól elkülönített helyiségekben végeztessenek, hogy ezek a helyiségek kellő egészségügyi berendezésekkel láttassanak el, hogy bizonyos különösen veszélyes munkálatok, mint a szedőszekrények tisztogatása és a bronzírozás szabályoztassanak, hogy a személyes védekezés céljaira szolgáló berendezések, mosdó- és öltöző-helyiségek rendeztessenek be. Követelik, hogy a nők a veszélyesebb munkától teljesen tiltassanak el. A keramiai iparban is mérséklendő volna az ólomvegyületek használata. A porcellán- és a kőedényipar nagy részében már úgy technikai, mint nemzetgazdasági szempontból egész bátran volna elhagyható az ólomtartalmú máz. Az olcsó agyagárú és cserép készítésénél azonban még nélkülözhetetlen. De jól frittált ólomház behozatalával itt is lehetne csökkenteni a mérgezés veszélyeit, ha a frittált mázak készítését a kisiparban eltiltanák és csak alkalmas helyiségekkel bíró és jól felszerelt nagy üzemekben engednék meg. Asszonyok és gyermekek eltiltandók ezektől a veszélyes munkálatoktól.

A caisson megbetegedésekre a nemzetközi egyesület azért hívja fel a figyelmet, mert bár nem nagyon gyakoriak, igen súlyosak, gyakran halálosak szoktak lenni és mert az ismert és kipróbált óvszabályok alkalmazása által úgyszólván teljesen elkerülhetők. A nemzetközi egyesület elnöksége ezt az előterjesztést az összes, luganoi kongresszuson képviselt államok kormányaihoz intézte.

A belga munkásügyi hivatal évkönyve. A szociálpolitikával foglalkozók élénk érdeklődéssel szokták várni a belga munkásügyi hivatal *Annuaire*-jét, mely mindig számbavehető késéssel szokott az anyag beszerzésének nehéz és bonyolult voltánál fogva megjelenni. Igaz, hogy a Nemzetközi Munkásügyi Bulletin gyorsabban hozza a vonatkozó törvények szövegét és a törvényhozások működését nyomon követi, de a belga kiadvány egy kötetben egyesítve adja egy-egy év anyagát és így áttekinthetőbb.

Az előttünk fekvő kötet majdnem 1.000 oldalra terjed. Megtaláljuk benne Németország, Ausztria, Belgium, Dánia, Spanyolország, az Egyesült-Államok, Franciaország, Anglia és gyarmatai, Görögország, Olaszország, Norvégia és Svédország, valamint Hollandia és Oroszország 1909. évi szociálpolitikai törvényeit és fontosabb rendeleteit. Hogy mily tökéletességgel és mennyire kimerítően, azt nehéz ellenőrizni. A német, osztrák és angol törvények eredeti szövege is le van közölve, míg az Egyesült-Államok törvényei — nem tudjuk, milyen következetesség van ebben — csak francia nyelven vannak meg. A többi állam törvényeinek csupán francia szövegét tartalmazza az évkönyv.

Magyarországot, sajnos, hiába keressük ebben a gyűjteményben; igaz, hogy speciális szociálpolitikai törvényalkotással az 1909. év nálunk nem büszkélkedhetik. Sajnos bizony az 1910. év évfolyamába is aligha fogunk belekerülni, mert ebben az évben sincs az *Annuaire* keretébe illő törvényalkotásunk. Vajjon nem kellene-e ebben komoly intelmet látnunk, szemlélve a többi ország tágkörű szociálpolitikai tevékenységét, hogy az országgyűlést nálunk is gyakrabban foglalkoztassák ilyenfajta javaslatokkal?

Inasotthonok. A kereskedelemügyi miniszter rendeletet intézett az összes magyar törvényhatóságokhoz, melyben nekik inasotthonok támogatását és létesítését ajánlja. A rendelet szerint az iparosinasok és fiatal munkások helyzete ugyanis a régi idők viszonyaihoz képest nemcsak abban változott meg, hogy igen korán kell megküzdeniök az étellel, hogy munkakörük módosult és hogy a szakképzettségük iránti igények is fokozódtak, hanem abban is, hogy igen gyakran nem megfelelő környezetben nevelkednek. Az a körülmény pedig, hogy az inasfiú munkaidő után szabad óráiban keresményéből korát meghaladó viszonyok közé juthat, az ifjú koraéretté teszi és miután a serdületlen állapotban a felnőttekkel együtt dolgozik, ezek sokszor káros példája után indul, sőt igen gyakran itt szívja magába az elégedetlenség légkörét. E bajok orvoslására vannak hivatva az újabban létesülő »Inasotthonok«, melyeknek célja: egyrészt szülői házat pótló oltalmat, lakást, ételmezést, gondozást és felügyeletet nyújtani olyan tanoncok számára, akik az általuk választott mesterséget kiválóbb mesterek műhelyében szakszerű és gondos vezetés mellett akarják megtanulni. Magyarországon, hol akárhány tanonc még asztallapon vagy puszta földön fekszik, hol előfordul, hogy pl. a budapesti szűcsiparban szezoni idején a fejletlen tanonc reggel 6 órától éjjel 12-ig és tovább dolgozik, — nálunk még a miniszter által tervezett tanoncotthon is missziót teljesítene.

Törvényes munkásvédelem a finn sütődékben. A most életbe léptetett törvény 7 §-ban szabja meg a munkaidőt és a bérformát. Az éjjeli munka tilos, vasárnap teljes munkaszünet. A rendes munkaidő 10 óránál nagyobb nem lehet. Túlórázás nem tehet ki többet egy évben mint 100 órát, hetenként nem többet 10 óránál. A túlórázásért 50% bértöbblet fizetendő. Éjjeli munka az este 9-től reggel 6 óráig terjedő időben legfeljebb az év 10 oly éjjelén van megengedve, mely ünnep után következik, ezért a túlórázásért is külön munkadíj fizetendő. A törvény 5. §-a elrendeli, hogy a munkabér készpénzben fizetendő ki, sohasem lakás vagy ételmezés formájában. Ezáltal a műhelyben való lakás és ételmezés, ami úgy a munkás, mint a tisztaság rovására ment, megszűnt.

A fehér foszfor alkalmazása az Egyesült-Államokban A törvényes munkásvédelem nemzetközi egyesületének amerikai osztálya 1909-ben a munkásstatisztikai hivatal támogatásával vizsgálat alá vette az amerikai foszforiparban uralkodó viszonyokat. Kitént, hogy körülbelül 65%-a az ez iparban foglalkoztatottnak foszfornekrozisban betegszik meg. Az iparban alkalmazott asszonyok és gyermekek sokkal nagyobb mértékben vannak a foszfornekrozis veszélyének kitéve, mint a férfiak. Közülük 95%, illetve 83% betegszik meg. Amerikában azért nagyobb a megbetegedés veszélye, mert itt 4–10%-kal töményebb foszfordatot dolgoznak fel a foszforgyufa gyártásánál. Öngyilkosságra, gyilkossági kísérletekre, gyermekek véletlen megmérgezésére is gyakran ad alkalmat az erősen mérgező amerikai foszforgyufa. Az amerikai munkásvédelmi egyesület kérésztülvitte, hogy a legtöbb gyár, köztük a legnagyobbak, mind hozzájárultak ahhoz, hogy az általános foszfortilalom kimondassék. Ez csak a központi törvényhozás útján volna lehetséges, mert az egyes államok közül bizonytalán akadna olyan, mely a foszfortilalmat nem mondaná ki, úgy hogy az ipar akkor egyszerűen oda vándorolna ki. De a központi kormányoknak nincs joga munkásvédelmi törvényt hozni. Ez alkotmányos joga az egyes államoknak. Kísérlet történt tehát arra, hogy a kérdést az adótörvényhozás útján szabályozzák. Az egyesület törvényjavaslatot dolgozott ki, melyben magas preventív adóval akarja a mérgező foszforgyújtó gyártását lehetetlenné tenni. Taft elnök 1910. decemberében kelt üzenetében a kongresszusnak melegen ajánlotta ennek a javaslatot betervező képviselő neve után »Esch-bill«-nek elnevezett törvényjavaslatnak az elfogadását. Mindenesetre figyelemreméltó jelenség, hogy nagy adóterhet kirovó törvény válhatna itt a népesség, a munkásvédelem egy hatásos eszközévé.

A munkásvédelem kezdetei Japánban. A kapitalisztikus termelési rendszer rohamos fejlődése a japán kormányt is kényszerítette, hogy a munkásvédelmi törvényhozás terén a kezdő lépéseket megtegye. Ilyennek tekinthető az a törvényjavaslat, melyet a kormány most készített s mely a gépüzemű és az egészségre ártalmas üzemek munkásainak védelmét célozza. E javaslatban vannak egyes — bár nagyon kezdetleges — rendelkezések, a munkások betegség esetén való segélyezéséről is. Ezek szerint a fentemlített üzemek tulajdonosai kötelesek a munkaközben — nem saját vigyázatlanságuk következtében — megbetegedett, vagy balesetet szenvedett munkások és azok hozzátartozóiról gondoskodni.

JOGGYAKORLAT

BETEGSEGÉLYEZÉS.

Törvényes előfeltételek nélküli kórházba utalás esetén a tagnak joga van nem pénztári orvos további gyógykezelését igénybe venni.

A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal 1911 március 5-i 1910. P. 115/6. számú ítélete.

Ítélet. Az állami munkásbiztosítási hivatal igénylő fölebbezésének részben helyt ad és az első bíróság ítéletét megváltoztatva, igénylőnek az orvosi költség megtérítéséhez és egy heti táppénzhez való igényjogosultságát megállapítja.

Megokolás. P. J. j.-i lakos, főmolnár a j.-i gőzmalomban, a sz.-i kerületi munkásbiztosító pénztárnak az V. napibérosztályban biztosított tagja volt. Mint ilyen, 1909. évi március havában egy állán képződött mirigy-daganattal jelent-

kezett dr. S. Gy. pénztári orvosnál, ki a daganat fölvágását nem vállalta és őt a daganat megoperálása végett Budapestre, kórházba menetelre utasította.

Igénylő, kinek hat tagú családja van és a pénztár részéről meg nem cáfoltt állítása szerint 30–40.000 K ingó s a malom kezelése van reá bízva, ennek az orvosi utasításnak nem tett eleget, hanem dr. M. A. j.-i nem pénztári orvoshoz fordult, ki a daganatot fölvágta s a sebet kezelte. Igénylő az e címen fizetett orvosi költségek és 1909. évi március hó 17-től május hó 27-éig mint állítólagos keresetképtelensége tartamára járó táppénznek megfizetését kérte a pénztártól.

A pénztár igazgatósága mindkét igényt elutasította, mert az idegen orvos igénybevételét illetőleg a sürgős szükségét főforogni nem látta, a keresetképtelenséget pedig igénylő nem igazolta.

Elutasította igénylőt a sz.-i választott bíróság is ugyanezen okból, és azért is, mert a bírósági orvosszakértő nézete szerint igénylő baja sürgős orvosi műtétet nem kívánt és veszély nélkül elutazhatott volna Budapestre sebészhez.

A felsőbbíróság a jelen esetben az idegen orvosi kezelés költségét azért ítélte meg, mert az 1907. évi XIX t.-c. 59.§-ában említett sürgős szükség esetét beigazoltnak látta.

Igénylőt ugyanis nem a kezelő-orvos, hanem a törvény 58. §-a értelmében csak maga a pénztár utasíthatja a kórházba. E pénztárnál az is volt a gyakorlat, hogy az orvos a kórházba utalásra csak javaslatot tesz. Hogy pedig ez így történt volna ebben az esetben, a pénztár utólagosan állítja ugyan, de nem bizonyítja, azt pedig, hogy a kórházba utalást a pénztár eszközölte, maga a pénztár sem állítja, ellenben az orvos azt, hogy ő utasította igénylőt kórházba, maga is elismeri.

De a pénztár se utasíthatta volna az igénylőt kórházba, mert ő családos ember és betegsége, mint a tények mutatják, nem ragadós és nem volt oly természetű, hogy az kórházi ápolást tett volna szükségessé, nem forgott fönn az az eset sem, hogy a tag az orvos utasításainak nem tett eleget és ezzel fölgyógyulását késleltette volna.

Hiányoznak tehát az összes előfeltételek, amelyek mellett a pénztár az idézett törvénytörvényszakasz a) pontja alapján a kórházba utalása jogával élhetett volna.

A tag tehát oly kényszerhelyzetben volt, hogy a baján segíteni vonakodó pénztári orvos helyett, ha a bajtól, mely őt teendőiben kétségen kívül gátolta, szabadulni akart, pedig mielőbb szabadulnia természetesen érdekében állott, idegen orvos segítségét kellett multhatatlanul igénybe vennie.

Pénztári tag munkaképtelenségét igazoló orvosi bizonyítvány költségének megtérítését joggal igényelheti.

A Budapesti Munkásbiztosítási Választott Bíróság 1911. évi március hó 2-án kelt 1911. Bet. II. 6/4. számú ítélete.

Ítélet: A választott bíróság végrehajtás terhével kötelezi az Országos Munkásbetegsegélyező és Balesetbiztosító Pénztárt, hogy M. G. igénylőnek a jelen ítélet jogerőre emelkedésétől számított három nap alatt 2 koronát betegsegély címén fizessen.

Indokok: Az igénylő a b.-i pénztárnak tagja és annak területén belül Gy.-n lakik. Az igénylő 1910. évi június hó 17-től 29-ig munkaképtelen beteg volt és mert a pénztárnak Gy.-n orvosa nem volt, őt dr. Sz. Cs. K. gy.-i orvos kezelte. A pénztár az igénylő táppénzét, az orvosi tiszteletdíjat és a gyógyszerek árát kiutalványozta, csak éppen azon 2 koronát nem fizette meg, amit a kezelőorvos az igénylő munkaképtelenségét igazoló bizonyítvány fejében kért és kapott. Indokolta ezt a pénztár a 48.913/S. 1910. számú határozatában azzal, hogy bár a munkaképtelenség igazolására az orvosi vélemény szükséges, az ilyen bizonylat költsége az 1907. évi XIX. t.-c. 50. §-ában megjelölt segélyezések keretébe nem tartozik; de különben is nem volt szükség orvosi bizonyítványra, mert elég lett volna az egyszerű orvosi értesítés is, a milyennek mintáját a pénztár a 3. alszámú beadványban bemutatta.

A bíróság azonban ezen 2 korona megtérítésére a pénztárt kötelezte. Ugyanis az 1907. évi XIX. t.-c. 50. §-ának 1. pontja értelmében a tagot ingyenes gyógykezelés illeti meg, és ha erre a pénztár nem képes, akkor a törvény 55. §-ának utolsó bekezdése és az Országos Pénztár alapszabályainak 43. §-a értelmében a táppénzt kétszeres összegre kell emelni, aminek fele az orvos és gyógyszerköltség fedezésére fordítandó és az esetleges maradvány a pénztár javára esik. Tekintettel már most

arra, hogy a pénztár a munkaképtelenségnek orvosi igazolása nélkül a segélyeket nem folyósítja: ennél fogva a tag kénytelen az orvostól egyben a kezelésére és munkaképtelenségére vonatkozó bizonyítványt is szerezní. Így pedig a kezelőorvos ténykedésének a pénztár kívánalmához képest nemcsak a tulajdonképeni gyógykezelésre, hanem ezen ténynek bizonyítására is ki kell terjeszkednie és ezért ilyen esetekben a gyógykezeléstől annak bizonyítása el nem választható, hacsak a tag a segélyezés iránti igényét kockáztatni nem akarja. De figyelembe veendő az is, hogy az országos pénztári alapszabályok 26. §-a értelmében a pénztár a táppénzutasítvány felmutatása ellenében folyósítja a kijáró segélyt; tehát a munkaképtelenséget a pénztári orvosok díjmentesen bizonyítják, azaz a munkaképtelenség igazolásának költsége a pénztárt terheli, amennyiben a pénztár az orvosainak adott tiszteletdíjjal azokat egyebek között a munkaképtelenségi esetek igazolásáért is díjazza. Ezek szerint az ingyenes gyógykezelés fogalmában a munkaképtelenségnek igazolása is beleértendő. Minthogy pedig az igénylő a betegsége idejére 16 korona 25 fillér táppénzt kapott, a gyógykezelés pedig az orvosi bizonyítvány költségével együtt is csak 12 korona 56 fillért tesz ki: az igénylő a fentebb felhivott törvény és alapszabályi rendelkezések alapján ezen 2 korona bizonyítványdíjat követelheti, amennyiben viszont a kezelőorvosa a 135.000 B. Ü. 1900. számú díjszabás 10. §-a értelmében ilyen értelmű bizonyítvány kiállításáért díjazást kívánhatott, az meg a bizonyítvány ilyen jellegére nem bír befolyással és a díjazásra nem lehet jelentőséggel, hogy ezt a bizonyítványt a pénztár által készített űrlapokon állítja-e ki az orvos, vagy sem — mert bármily alakban vagy kifejezésekkel történik is a munkaképtelenség igazolása, — az bizonyítvány jellegével bír.

Családtagoknak családi segély akkor is jár, ha a tag a pénztár rendeletéből — bár cél nélkül — utaltatik kórházba.

A Frankfurt a/M.-i vasuti kerületi választott bíróságának ítélete.

L. műhelymunkás, Frankfurt a/M.-i lakos, egy a frankfurti vasuti kerület területén elszendvedett vasuti baleset folytán az illetékes választott bíróság ítélete alapján 40%-os baleseti járadékot kapott. A vasuti igazgatóság 1909. augusztusban felszólította a sérültet, hogy a frankfurti városi kórházban jelentkezék. Ezen felszólításban említés tétetett arról, hogy »ujólagos gyógykezelésbe vételéről« van szó. A sérült a vasuti igazgatóság rendeletének megfelelt, pontosan jelentkezett, de 7 nap mulva a kórházból elbocsáttatott, mert *az ujólagos gyógykezelés teljesen hiábavaló volna.* A sérült most azt kérte, folyósítsák a 8 napi kórházi ápolás idejére eső segélyt családjá részére, miután családjá ezen időre segélyben nem részesült. Az igazgatóság ezen kérelmet elutasította azzal, hogy »a családi segély csak kórházi ápolás tartamára adható, ilyenről pedig jelen esetben nem lehet szó.«

Ítélet. A Frankfurt a/M.-i vasuti kerület munkásbiztosítási választott bírósága kötelezte a vasút igazgatóságát, hogy a sérült családjá és három gyermeke részére a családi segélyt kiadni tartozik.

Indokolás. A választott bíróság nem tette magáévá a panaszolt vasuti igazgatóság felfogását. A munkásbiztosítási törvény 22-ik §-a 3-ik pontjának intenciója az, hogy a sérült, ki a kórházban fekszik és így nem tud hozzátartozóiról gondoskodni, úgy hogy különben más segítség hiányán *a szegénnytámogatásra* volnának utalva, a hozzátartozókat a sérült családfő ápolása idejében a szűkségtől megóvjá. A törvény rendelkezésének ezen intenciójából következik, hogy ezen rendelkezés alkalmazására nézve közömbös, vajjon a sérült megfigyelés vagy gyógykezelés végett tartózkodik a kórházban. Mihelyt a sérült akár a biztosításra kötelezett munkaadójának kívánatára, akár orvosi rendelkezés folytán a gyógyintézetben tartózkodik és így hozzátartozóinak ellátásáról gondoskodni képtelen, előáll az idézett 22-ik §. 3-ik pontjának esete, amennyiben a kórházban való tartózkodás balesettel okozati összefüggésben áll, ami a jelen esetben is fenforog.

BALESETBIZTOSÍTÁS.

Munkaképességcsökkenés megállapítása foglalkozás figyelembevételével. Ipari betegség és baleset határa.

A budapesti munkásbiztosítási választott bíróság 1910. évi október hó 21. 1909. 70/20. sz. ítélete.

Ítélet: A választott bíróság B. A. igénylő részére az 1908. évi október hó 27. napján elszendvedett balesetből folyólag 1908. évi december hó 20. napjá-

tól kezdve évi 250 korona 87 fillér összegű állandó baleseti kártalanítást ítél meg.

Indokolás: O. H. kazánkovács műhelyében alkalmazva volt B. A. 26 éves kazánkovácssegéd a baleseti vizsgálati jegyzőkönyv megállapítása szerint 1908. évi október hó 27-én légszeszcső hajlításával foglalkozott, miközben a cső nyílását elzáró dugó kipattant s a kitóduló forró homok arcába és fülébe csapódott. Ennek folytán igénylő a jobb arcán I. és II. égési sebeket szenvedett.

Nevezett a pénztári főorvos előtt azt panaszolta, hogy jobb fülén rosszul hall, amiért is igénylő megvizsgáltatott N. L. fülorvos által, akinek lelete szerint a jobboldali dobhártya homályos és igénylő jobb fülén a társalgó beszédet csak 4 méter távolsáig hallja. A pénztári orvos úgy találta, hogy sérült arcán az égési sebek nyomtalanul gyógyultak, a jobb fül halló erejének csekély fokú csökkenése pedig a sérült munkásságát egyáltalában nem, vagy csak igen kis mértékben csökkenti, úgy hogy munkaképesség-vesztesége a 10%-ot nem haladja meg.

Az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár ez alapon igénylőt baleseti kártalanítási igényével elutasította. Igénylő a határozat ellen felebbezéssel élt, azt vitatva, hogy hallóképességének elvesztése miatt foglalkozását nem folytathatja.

Dr. R. Ö. bírói orvosszakértő véleménye szerint az igénylő jobb fülének halláscsökkenése a balesettel okozati összefüggésben áll. Az üzemi baleset következményeképp igénylőnek nagyothallás, fülzúgás és ezzel járó idegesség és fejfájás tünetei jelentkeztek, amelyek folytán igénylő kazánkovács és lakatosi munkásságát csak korlátolt mértékben folytathatja. A nevezett orvosszakértő figyelembe véve még azt is, hogy igénylő a további előmeneteléhez megkívánt vizsgát a baleset folytán nem teheti le és csak mint egyszerű kézműves működhetik, állandó munkaképesség-veszteségét 50%-ra becsülte. W. M. lőszer- és fémárugyár, amelynél igénylő a baleset előtt és után is alkalmazva volt, azt a felvilágosítást adta, hogy igénylő a baleset előtt gőzszelepek szerelésével foglalkozott, de kilátásba volt helyezve fontosabb munkák elvégzése is. Ebben azonban balesete megakadályozta, mert jobb fülével általában nem hall, jelenleg tehát csak kézi lakatosmunkával foglalkozik. A sérült keresete ennek dacára nem csökkent, mert idénymunkát végez, mi jobban díjaztatik.

A bíróság tekintve, hogy dr. R. nem fülorvos specialista, a pénztári orvosok véleményének és a bírói szakértői vélemény közötti feltűnő eltérésére tekintettel, elrendelte dr. U. K. bírói szakértő meghallgatását annak megállapítása végett, hogy igénylő kazánkovács-segédi foglalkozása gyakorlatában akadályozva van-e és pedig milyen mértékben és hogy munkaképességvesztesége milyen fokú. A nevezett fülorvos műszere vizsgálatának eredménye szerint az igénylő hangfelfogó készülékének bántalmazottságából származó nagyfokú jobboldali nagyothallás és ugyanazon okból származó kisebb fokú baloldali halláskevesbedés állapítható meg. Ez a nagyothallás az idegvégződés bántalmazottságán alapul, nagy fülzúgással jár s a baj természeténél fogva nagyobb zajban fokozódik. Abból, hogy a balfülben is kismértékű nagyothallás van jelen, arra lehet következtetni, hogy igénylőnek a jobbfülből is már régebb idő óta lehetett foglalkozásával járó nagyothallása, amely kazánkovácsoknál, lakatosoknál gyakori jelenség. Nagyothallása bizonyos mértékben már a baleset előtt is fennforoghatott. Mégis bírói szakértő valószínűnek tartja, hogy a jobbfülből meggyengült funkcióképességű hallóideg végződése a cső dugójának kilökése alkalmával előállott erős detonáció következtében működésképeségét jórésztben elvesztette.

Az ekképp beállott féloldali nagyfokú nagyothallás pedig igénylő foglalkozásában akadályul szolgálhat annyiban, hogy a szelepek működését, az ütő regulátor hangját nem tudja kellőképpen megkülönböztetni s így csak alsóbbrendű és kisebb értékű munkára alkalmas, sőt testi épsége és élete is nagyobb mértékben van veszélyeztetve, mert az intő kiáltásokat nem hallja. Minthogy állapotában javulásra kilátás nincs, állandó munkaképesség veszteségét 30%-ra becsülte.

A bíróság magáévá tette dr. U. K. véleményét annak indokai alapján.

Bekötési táblák

a „MUNKÁSÜGYI SZEMLE“ I. évfolyamához félbőr kötésben megrendelhetők a kiadóhivatalban. Ára 2 korona.

SZAKIRODALOM.

Dr. Vályi Sándor: »Tanulmányok a magyar munkásbiztosítási jog köréből« cím alatt különnyomatban kiadta a Munkásügyi Szemlében megjelent »A munkásbiztosítási bíróságok határozatainak végrehajtásáról« és Alaki »kártalanítási jogunk fejlődéséről« írott cikkeit. A tanulmányok már megjelenésük alkalmával rendkívül nagy érdeklődést keltettek és a szakemberek megállapítása szerint a javaslatok melyeket dr. Vályi kimerítően az egész joganyag kapcsán épít fel és indokol meg, a magyar munkásbiztosítás ügyét hatalmas lépéssel fogják — megvalósításuk esetén — előrevinni, mint tanulmány pedig a magyar munkásbiztosítási jog alapvetésében nagyon jelentős munka.

Dr. Dóczy Sámuel: **Ipari szervezkedés.** Budapest, Benkő Gyula, 1911. 384 old. Ára 6 korona.

Ez a könyv elsősorban az ipari munkaadók használatára készült és ez a cél szabta szemmeláthatólag meg szempontjait és feldolgozásának módját is. Szerző rámutat az ipari szervezkedés hiányosságaira és erőtlenségére és az állapot megváltoztatását óhajtva, nem tartja szükségesnek újabb ipari érdekképviseleti szervezeteknek a létesítését, hanem teljesen elegendőnek tartja az ipartestületeket az iparosság érdekeinek megvédésére.

Könyve négy részből áll. Az első az ipari érdekképviselet egyetemes kérdéseit tárgyalja általános szempontokból. A mű többi részei már csak a kisipari tömörüléseket tartják szem előtt, úgy, hogy a második rész az ipartestületek feladatait és ügyvitelét ismerteti nagy részletességgel, míg a harmadik az egyletekkel és a szövetségekkel foglalkozik. Az utolsó rész az ipartestületi hivatalnokképzés és szolgálat kérdését tárgyalja azzal az általunk is csak méltányolható felfogással, hogy az ipartestületek működésének sikertelensége igen gyakran nagy részben a testületi hivatalnokok képzettségének hiányából fakad, ami úgy az iparosságra és az ipari munkásságra, mint magának az iparnak zavartalan fejlődésére egyaránt káros befolyással van.

Nem hagyhatjuk azonban szó nélkül szerzőnek azt a felfogását, hogy nálunk az ipartörvénnyel összefüggésben felhangzó társadalompolitikai követelések tisztán a »szociális politika divatosságából, érdekességéből és olcsó hatáskeltésre való hajlandóságából« erednek, amint ezt a szerző jelen könyve 7-ik oldalán állítja. Szeretjük hinni, hogy iparosságunk el jutott már a belátásnak arra a fokára, amelyen a munkásság jólétében saját érdekeinek legbiztosabb garanciáját felismerni képes.

Sidó.

MEGJELENT.

Dr. VERKAUF LEO-tól

DIE SOCIALVERSICHERUNG ALS ORGANISATIONS-PROBLEM.

Ein Votum zur österreichischen Regierungsvorlage.

Bolti ára 7 korona.

Megrendelhető a Munkásügyi Szemle kiadóhivatalában.

Mechanikai len- és kenderszövő, kikészítő és impregnáló gyár Taussig Sámuel és fiai

Raktár: V., Bálvány-utca 22.

GYÓR

Telefonszám 30-32.

Hazai gyárunkban: mezőgazdasági célokra szolgáló szállító és fuvarozó kocsik részére alkalmas vízmentes ponyvák, továbbá katonaság, kórházak, hajó és vasúttársaságok vászonárú felszerelése készülnek. Gyártunk továbbá len és jutazsákokat, bélésvásznakat, szabók, cipészek és szíjgyártók részére, továbbá rolettágrádiit, finom fehér és durva vásznat.

Részletfizetésre
is szállítunk

modern amerikai irodai-, íriszoba-
és könyvtár-berendezéseket

Glogowski és Társa cs. és kir. udv. szállító
Budapest, VI. ker., Andrásy-út 12.

Képes árjegyzék

ingyen és bérmentve.

Legjobb és legmegbízhatóbb minőségű magyar bácskai kenderből készült gazdasági és műszaki kötélárút

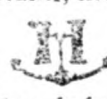
ajánl: **Bleier és Weisz** kötélgyártó cég BUDAPESTEN. Raktár és iroda: VII, Károly-körút 7.

Továbbá: **TORNAESZKÖZÖK**, valamint kocsizó-lóhálók, szánhálók, gabonaszákok, vízhatlan ponyvák, kender, csepű, vászontömlők, itató- és tűzvédrek, kokusz futószőnyegek és lábtörlők, ruhaszáritó kötelek.

Lawn-tennis hálók, fogolyhálók stb. e szakba vágó árukat a legjutányosabb eredeti gyári árakon. — Vidéki megrendelések pontosan eszközöltetnek.

Aki igazán **SZALÁMIT** akar venni, jó és izletes az kérjen

HERZ-SZALÁMIT

Ezen legjobb hírnévnek örvendő magyar szalámi a legtisztább kezelés mellett első rendű sertéshusból készül. Csak az a valódi Herz-féle szalámi, melynek rudja ólompecséttel van el-látható, a mire látva, melyen a úgy a rudakban, gyár védjegye mint a felvágott állapotban való bevásárlásnál ügyeljünk.

Herz Ármin Flai szalámigyár, Budapest.

FÉMTÖMEG- CIKKEKET

SAJTOLVA, HÚZVA,
NYOMVA, DOMBO-
☆ RÍTVÁ GYÁRT ☆

BARTOS ZOLTÁN

FÉM- ÉS BÁDOGÁRÚ-GYÁRA
BUDAPEST VII, GIZELLA-ÚT 55

MAGYAR KENDER- ÉS LENIPAR R.-T.

Előbb: Salzmann és Társa.

Központ: Budapest V., Szabadság-tér 15
Gyárak: Szeged, Dunaföldvár stb.

Szegedi szövődénkben készülnek a saját kendergyárunkban kikészített, fonódánkban fonott fonalakból a legjobb minőségű vásznak, vízmentes szövetek, len- és kenderzsákok stb.

Ajánljuk a kendergyárunkban kikészített, elismert jóminőségű kenderfajtáinkat és fonódánk elsőrendű len- és kender-fonalait.

A jelenkor csodája a Royal nagy mozgóban látható

VII, Erzsébet-körút és Dob-utca (67. sz.) sarkán. — Technikailag oly sikerült vetítések, annyira plasztikusak, mintha teljesen légürben mozgának. Csalhatatlanságig élethűek

Alapítatott
1841-ben.

**Pesti Magyar
Kereskedelmi
Bank Budapest**
V., Fürdő-utca 2.

Alaptőke 50,000.000 K,
Tartalékok 68,600.000 >

Igazgatóság: V., Fürdő-utca 2. szám.
Központ: V., Fürdő-utca 2. szám.
Váltóüzlet: V., Fürdő-utca 2. szám

Fiókok Budapesten:

- II., Fő-utca,
- II., Margit-körút,
- IV., Kossuth Lajos-utca és
Károly-körút sarkán,
- V., Váci-körút 74.,
- V., Szabadságtér 16.,
- VI., Andrásy-út 21.,
- VII., Erzsébet-körút 2.,
- VII., Lövölde-tér 9.,
- VIII., József-körút,
- IX., Vámház-körút 5.

Fiókok a vidéken:

Brassó, Eszék, Nagykanizsa, Nagyszeben, Sopron, Ujpest, Ujvidék. Ezenkívül *kommanditek és affiliált intézetek* az ország, valamint a balkánfélsziget nagyobb városaiban. Sarajevo, Athen.

Telefon
51-52

Telefon
51-52

NEUMANN H.

testgyenesítő gépek és
orvosi műszerek gyára

BUDAPEST.

Üzlet: VIII., József-körút 33. szám.

Gyár: VIII., Mária-utca 2. szám.

Ajánlja saját kitünő hírnévnek
örvendő gyárában készült or-
thopaed-gépeit, mülábait, mű-
kezeit, valamint orvosi műsze-
reit, kórházak és ambulató-
riumok teljes berendezéseit.

HONI IPAR!

**»Hunnia« magyar géptömítő-
anyag-gyár részv.-t.**

BUDAPESTEN, V. kerület, Visegrádi-utca 17-ik szám.

GYÁRT: Mindennemű tömítőanyagokat, szivattyúk, compressorok,
valamint alacsony-, magasnyomású és túlhevített gőzgépekhez.

Különl.: »Hunnia« magasnyomású tömítőlemez.

A magyar királyi államvasútak, állami,
kincstári és városi üzemek szállítója.

Hazai gyártmány!

SZENT-LUKÁCSFÜRDŐ gyógyfürdő, BUDA.

TÉLI ÉS NYÁRI GYÓGYHELY.

Természetes forró-meleg kénes források, iszapfürdők, iszapboro-
gatások, masszázs, vizgyógyintézet, gőzfürdők, kő- és kádfürdők,
gyógyvízuszodák. Olcsó és gondos penzió. Csúsz, köszvény, ideg-
bőrbajok, lakás, ellátás felől kimerítő prospektust küld ingyen a

SZT.-LUKÁCSFÜRDŐ IGAZGATÓSÁGA, BUDA.

A KRISTÁLY-forrás

A legtisztább és LEGEGÉSZSÉGESEBB asztali és borvíz. — Hathatós szomjcsillapító. — Óvszer
fertőző betegségek ellen.

SZT. LUKÁCSFÜRDŐ KÚTVÁLLALAT R.-T., BUDÁN.

szénsavval telített ásványvíze hasz-
nos ital ÉTVÁGYZAVAROKNÁL és
EMÉSZTÉSI NEHÉZSÉGEKNÉL.

IFJ. ANDAI ÁRMIN

ÉKSZERÉSZ ÉS ÓRÁS

BUDAPEST VI., KIRÁLY-U. 66.

Zenepalota mellett.

Ékszermunkák, valamint átalakítások és óra-javítások kiváló pontossággal és szakszerűen eszközöltetnek. \$\$\$

ROZSDA ELLEN LEG- MEGBIZHATÓBB MÁZ

LEGJOBB HAZAI GYÁRTMÁNY
SIDEROSTHEN-LUBROSE MŰVEK.

Iroda: BUDAPEST, VI., Podmaniczky-u. 27.
Gyár: FIUME.

„Continental“ Pneumatik

legjobb gyártmány
kerékpárok, hintók
és automobilonok ke-
:: rekei részére. ::

ÖSTERREICHISCH-
AMERIKANISCHE
GUMMIFABR. A.-G.
WIEN, XIII., BREITENSEE.

Raktár Budapestben:
DÉRY GYULÁNÁL,
VI. ker., Révay-utca 6. szám.

Festékek és lakkok

megbízható, szolid és olcsó beszerzési forrása
KRAVER E. ÉS TÁRSA, BUDAPESTEN
cs. és kir. udvari szállító festék-, kence- és
lakkgyára. Főraktár és iroda: V., Váci-út 34.
szám. »Krauer festékudvar«.

Ő cs. és kir. Fensége, József főherceg udv. szállítója. A m. kir.
államvasutak, állami gép- és vasgyárak, az összes vagon-
gyárak, Budapest főváros szállítói. ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀

ELSŐ MAGYAR

Csavargyár

RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST V., VÁCI-ÚT 168. SZ.

Készít mindennemű csavart, szegecses, csavarházat, sínkötő szettek minden szabvány szerint, gépszerkezeti kovácsmunkát, fedélszerkezetet vasból, továbbá az összes vasúti kocsi vasalást nyers és fényesre megmunkált kivitelben.

Jég.

Természetes vagy műjeget a helybeli piacon házhoz szállítva és beakva; vidékre vagononként vagy fuvaronként ajánl a legolcsóbb árban **Weisz G. és Társa** jégnagytermelő és kereskedő Budapest VI., Szerencsen-utca 38.
Telefonszám 17-56.

The Consolidated

LONDONI ÉLETBIZTOSÍTÓ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST V. SZABADSÁG-TÉR 5 SZ

GARAY SAMU ÉS TÁRSA

sebészeti-, mű-,
kötőszerszám- és vil-
lanygép-gyártók. BUDAPEST, IV.
Kossuth Lajos-
utca 1. szám.
(Ferenciek bazára). Gyár ugyanott az udvarban.

A budapesti és számos vidéki kerületi munkásbiztosító pénztár és betegsegélyező egyletek szerződéses szállítói ajánlják saját készítményű sérvkötő, haskötő, orthopédia-gépeiket; mülábak, műkezek, lábgépek, mellfűzők és összes egyéb betegápolási gyártmányait és orvosi műszereiket, valamint rendelő-intézeteknek szükséges vasbutor és egyéb berendezéseiket.

JUTÁNYOS GYÁRI ÁRAK!
Javításokat gyorsan és olcsón teljesítenek.
PÁRTOLJUK A MAGYAR IPART!

TAURIL

MAGYAR MUNKÁS
MAGYAR MUNKÁJA
a legtökéletesebb **TÖMITŐ LEMEZ**
EXPORT AZ EGÉSZ VILÁGBA.
ÓVAKODJUNK UTÁNZATTÓL.

Tauril központi elárusítási iroda:
Budapest, VI., Gyár-utca 26. sz.

OETL ANTAL

vasöntödéje, gép- és vas-
szerkezet gyára

Budapest X, Asztalos Sándor-út 18

Vasgerendák. Építkezési vasszer-
kezetek. Pálma- és növényházak.
Mindennemű vasöntvények.

HIRMANN FERENC

FÉMONTÓDE, RÉZ- ÉS ÉRCMŰÁRÚGYÁRA
BUDAPEST VII., CSÁNYI-U. 7-9.

KÉSZÍTEK mindennemű szerelvényeket, víz-, gőz-
légszusz- és fürdőberendezések részére. Szőlő- és
pincegazdászati gépeket és eszközöket. Szivattyú-
kat. Vasuti kocsi- és hajó-szerelvényeket. Kereske-
delmi réz- és vas-súlyokat. Öntvényeket minden
öntvözet szerint. Állandóan raktáron: vízvezetéki
szerelvények, kovácsolt és öntöttvas-csővek. Önt-
öttvas fürdőkádak és zománczott kiöntők. Egész-
ségügyi berendezések. Fayence-árúk.

BUDAI MÁRIA-FORRÁS

természetes sulfatos ásványvíz.

Ivókura hidegen vagy melegen.

INDIKÁLT: 1. Szív és véredények bajai-
nál, arteriosclerosisnál, asthmánál és agy-
vérterhelésnél unicum és specifikum. 2.
Gyomor-, bél-, máj- és epeutak bajainál.
3. Vese-, húgy- és ivarszervi bántalmak-
nál (húgycső, húgycsőtakár, vesefőveny, vese- és
húgyhomok és vesemedencelob eseteiben). 4. Pros-
tata-bajoknál, méh-bajoknál, köszvény-
árnál (húgysavas diathesis, elhízásnál és cukorshúgy-
árnál). 5. Páratlan hatású gyermekhashajtó.

ELŐNYEI: 1. A vizeletet enyhén és biztosan fo-
kozza, szabályozza és tisztítja (nátrium nitri-
cum, magnesium sulfuricum és calciumchlorid tar-
talmánál fogva). 2. A bélműködést nagyobb te-
vékenységre serkenti. 3. Az étvágyat megle-
pően elősegíti. 4. Kevés szén-savat tartalmaz.

HIRSCH és FRANK

Budapest-salgótarjáni gépgyár és
vasöntő részvénytársulat. BUDA-
PEST, VI., ARÉNA-ÚT 132. sz.

□ Külön osztály: TÉGLAGYÁRI GÉPEK. □
Gyárt: FALITÉGLA- S CSERÉPSAJTÓKAT,
TÉGLAGYÁRTÓ- ÉS ANYAGMEGMUNKÁLÓ-
GÉPEKET, legújabb és legjobban bevált
□ szerkezetekben. □

Elvállalja anyagvizsgálatok kivitelét és
TELJES TÉGLAGYÁRI TELEPEK LÉTESÍTÉSÉT

Tervek és költségvetések ingyen. □ ELSŐRANGÚ REFERENCIÁK.

E

lőnyös fizetési
feltételek mellett olcsó gyári áron
a legjobb gyártmányú varró, ipari
és gazdasági gépek, úgyszintén
háztartási eszközök kaphatók
TATÁN, FENYVES NÁNDOR
Közgazdasági Árúforgalmi Vá-
latánál, Komárom-megyén.

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁSVÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Rózsa-utca 29. Telefon 93-99. Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

TARTALOM: CIKKEK: A nők éjjeli munkájának az eltiltása és a nők. Dr. Heiler Farkastól. — A polgári perrendtartás szociális szempontjai. Dr. Fodor Ármintól. — A baleseti sérültek kórházi ápolási költsége. Dr. Pap Gézáttól. — A debreceni családi kertek. — Lehet-e a veszélyességi arányszámok leszállításával munkásvédelmi politikát úzni? — A hollandiai ipartörvény. — **SZEMLE:** Szociális egészségügy: Tuberkulózis és alkohol. — A luetikusok házasságkötése. — Antimonmérgezés. — Egészségtelen festékek. — Községi anyasági pénztár. — **Munkásbiztosítás:** A Nemzetközi Munkásbiztosítás Magyarországi Egyesülete. — A pénztári orvos-kérdés rendezése. — A kerületi pénztárak székházai. — Az orvosok szociális továbbképzéséről. — Az osztrák Reichsrath felosztása és a szociális biztosítás. — Gyógyszerárszabás betegsegélyző pénztárak részére. — Betegsegélyző pénztárak kongresszusa Németországban. — Az özvegy és árva biztosítás elhalasztása Németországban. — A rokkant-biztosítás Franciaországban. — Balesetbiztosítási egyezmény Angol- és Franciaország között. — **Munkásvédelem:** A Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesülete. — A luganói nagygyűlés jegyzőkönyve. — A törvényes munkásvédelem nemzetközi egyesülete. — A belga munkásügyi hivatal évkönyve. — Inasotthonok. — Törvényes munkásvédelem a tinn sütődégekben. — A fehér foszfor alkalmazása az Egyesült-Államokban. — **Szakirodalom.** — **Joggyakorlat:** Betegsegélyezés. Balesetbiztosítás. — **Hirdetések.**

KÜLÖNLEGESÉGEK a glicerin-, szilur-, petróleum-, spiritusz-, likőr-, konyak-, élesztő- és malátagyártás terén, kivonatoló, falepároló és gőzölő berendezések. Víz tisztítók, sör- és dohánygyári berendezések, kazánkovács-munkák és vasszerkezetek.

FÉMONTÓDE.

REICHEL ÉS HEISZLER
VEGYIPARI GÉPGYÁR R.-T.

BUDAPEST, X., Noszlopy-utca 1. szám, Kőbánya.

Állomás: Kőbánya alsó pályaudvar, waggonküldemények részére saját iparvágány.

Telefon: 50-85 és 98-10. — (Sürgőnyezim: Reichel és Heiszler.)

Kapható minden jobb bőr-, cipő- és divatárú kereskedésben.

PALMA
A VALÓDI
KAUCSUK
CZIPŐSAROK

Kapható minden jobb bőr-, cipő- és divatárú kereskedésben.

Nay és Róna Faárú- és szállítóeszköz-gyár,
Gépműhely. Központ: Budapest V., Kalmán-utca 15.
Telefon.

Taligák, szállítóeszközök bármely építkezés és iparüzem számára. Diaphragma-szivattyúk. Fecskendők. Emelő-szerszámok. Vasúti szerzők. ○○○○ Tessék árjegyzéket kérni.

ALAPITVA: 1892. ÉVBEN. ÁLLAMI FELÜGYELET ALATT.

GERŐ FERENC

KATONAI ELŐKÉSZÍTŐ INTÉZETE AZ EGYÉVES ÖNKÉNTESSÉGI KÉPESÍTŐ VIZSGÁRA

Budapest, VII., Rózsa-utca 33.

Előkészít 6 és 10 hónapra terjedő tanfolyamokon. Részletes ismertető és vezérfonal a tanuláshoz az igazgatóságnál kapható. Beiratás naponként d. u. 4-7-ig.

TELEFON 79-34.

Szent-Margitszigeti üdítővíz

A legkiválóbb szénsavval telített ásványvíz.

Mint asztali víz nagyon kellemes, jó hatása, egészségpótló ital. — A Szent-Margitsziget gyógyfürdő felügyelősége saját kezelésében. Telefon 36-52. Telefon 36-52. Minden jobb fűszerüzletben és vendéglőben kapható.

Császárfürdő Budapest.

Nyári és téli gyógyhely az Irgalmasrend kezelése alatt. Kénes hévízű gyógyforrásai páratlanok. Ezek a források bőségesen táplálják vizükkel az intézet valamennyi fürdőjét, u. m. a gőzfürdőt és népgőzfürdőt, az egyes és közös külön női- és férfi-iszapfürdőket (iszapborogatások), márványkád-, porcellán- és kőfürdőket, valamint török- és horganykád-fürdőket, továbbá a hőlég-, szénsavas- és villamos-fürdőket. Ezekből a dús gyógyforrásokból kapja vizét a kontinensen egyedül álló női- és a férfiuszoda is.

A Császárfürdő kiváló gyógyító ereje nemcsak csúzos bántalmak és idegbajok ellen, hanem sok más betegségeknek is általánosan elismert. Ivókurája kitűnő gyógyhatású hurutos légzőszerveknél és altesti pangásoknál.

Lakószobái kényelmesek; berendezésük a különböző igényekhez van szabva. Jutányos árak. Minden tekintetben szoliditás. Gyógy- és zenedíj nincsen. Prospektust ingyen és bérmentve küld *az igazgatóság*

'MATADOR'

RUGGYANTA ÉS
BALATAMŰVEK
RÉSZV.-TÁRS.

POZSONY-LIGETFALU.

■ ■ ■

*Műszaki ruggyanta-
árúk és balataszif-
gyártása.*

Kizárólag viszonteladókkal dolgozunk.

Vezérképviselőt és raktár

BARTA GYŐZŐ

Budapest, VI., Dávid-utca 1/B.

AEROLITH

KIS J. JENŐ

okl. mérnök szabadalma

Az „AEROLITH”

a modern építkezésnek építőköve, mellyel nemcsak gyorsan és olcsón, de az egészségügyi követelményeknek legmegfelelőbben lehet építkezni.

Az „AEROLITH”-

falak szárazak, szellőztethetők és kívül-belül bármely módon még kiégetéssel is desinficiálhatók.

Az „AEROLITH”

ezért kiválóan alkalmas kórházak, iskolák, munkáslakások, műhelyek stb. építésére.

Bővebb felvilágosítással készségesen szolgál

KIS J. JENŐ

okl. mérnök, építési vállalkozó, szab. Aerolith-, cementárú- és terracit-gyáros

Budapest, V., Pozsonyi-út 19.

MÁLNÁSI SICULIA GYÓGYVIZ

az összes hurutos bántalmaknál pótolhatlan. A gyomorégést azonnal megszünteti. — **Hatásában fölülmulja a continens összes hasonló gyógyvizeit** és különösen javaltatik a gége, torok, tüdő, vese, hólyag és a belek hurutos bántalmainál.

MINDENÜTT KAPHATÓ.

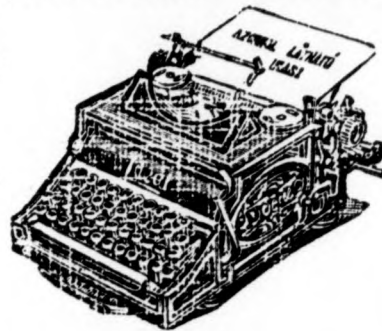
Főraktár: BRÁZAY BUDAPEST.

Ideal

írógép

abszolút átható irással.

Igen
célszerű
beteg-
pénz-
tárak
részére.

Vezérképviselői:

SCHOTT H. ÉS DONNATH

cs. és kir. udvari szállítók
BUDAPEST, VI. KER., ANDRÁSSY-UT 53. SZ.

FANGÓ

GYÓGYINTÉZET

Budapest VII., Erzsébet-körút 51.
(Körúti fürdőben).

Battagliai vulkanikus radio-
activ iszappal való *részle-
ges göngyölés*. Csúsz, kösz-
vény, idegzsábák, sebészeti
utóbántalmak és izzadmá-
nyok (hasüri) eseteiben gyors
és radikális eredmény. ☐

Ajánlják orvosaink
☐☐ legkiválóbbjai. ☐☐

1909-ik évben 32.000 kezelés.

*Munkásbiztosító pénztárak
figyelmébe ajánlja az Országos
Pénztár 1909. okt. 28-án
megjelent 38.457. sz. körirata.*

FANGÓ-ELADÁS. HÁZI KEZELÉS.

VEZETŐ ORVOS: VÁNDOR DEZSŐ DR.

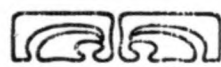
Dr. PAJOR- szanatórium és vizgyógyintézet

BUDAPEST,
VAS-UTCA 17. SZ.

A POSTYÉNI ISZAP
FŐRAKTÁRA. ~

AUTOMOBILOK

AUTO-FELSZERELÉSI CIKKEK
BÁRDI-PNEUMATIK.

≡ BÁRDI JÓZSEF ≡
AUTOMOBIL RÉSZV.-TÁRS.
BUDAPEST, VI., MOZSÁR-U. 9. SZ.

!! EGYEDÜLI MAGYAR GYÁRTMÁNY !!

ELSŐ MAGYAR FÉMTÖMLŐGYÁR RÉSZV.-TÁRS. (POZSONY-LIGETFALU)

Gyárt egyszerű, kettős és átfonott fémtömlőket acél, bronz, vörösréz
és bármely más fémből viz, gőz, olaj, kőolaj és savak részére.

Vezérképviselőt
☐ és raktár:

Barta Győző Budapest, VI. ker., Dávid-u. 1/B.

TELEFONSZÁM 3-36.

TELEFONSZÁM 3-36.

Orvos urak figyelmébe!

Ludtaluók és fájos lábúak legjobb eredménnyel használják a
szab. Laufer ludtalu-fűzöt.

Szakorvosok által elismerve. — Prospektust kívánatra ingyen küld az egyedüli készítő

SZÉKELY ÉS TÁRSA

ortopéd-cipész.

BUDAPEST,

V., Muzeum-körút 9. szám.

**Elszakíthatlan
munkásöltöny**

Orvosi boncköpeny
Orvosi rendelő kabát
Gyógyzerésköpeny
Vegyeszköpeny

GUTMANN J. ÉS TÁRSA

Budapest, Rákóczi-út 16.

Minta és árjegyzék ingyen és bérmentve.

MAGYAR TÖRLÖGUMMI

kapható minden papirkereskedésben

VÉDJEGYE:

*Magyar címer a védjegye,
Magyar diák csak ezt vegye!*

**MAGYAR
RUGGYANTAÁRÚGYÁR
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST.**

HOLLANDI

életbiztosító részvénytársaság

(Algemeene Maatschappij van Levensverzekering en Lijfrente)

AMSTERDAM.

MAGYARORSZÁGI IGAZGATÓSÁG AZ INTÉZET
SAJÁT PALOTÁJÁBAN:

Budapesten, Kalvin-tér, Baross-utca 1., Ullői-út 2-4. sz.

Bejárat az Ullői-út 4. sz. kapun.

LEGOLCSÓBB DIJAK.

Az 1909-ik év végén **358 millió** koronát ::
a biztosítások összege meghaladta.

A tartalékok :: összege: **107 millió 216,324 K 96 fill.**

:: Eddigi ::
kifizetések: **96 millió 370,016 K 33 fill.**

■■■ KÖRUTI FÜRDŐ ■■■

Budapesten, VII., Erzsébet-körut 51. sz.

A főváros gócpontjában.

TISZTASÁGI- ÉS GYÓGYFÜRDŐ TELJESEN FELSZERELVE.

OSZTÁLYAI:

GŐZFÜRDŐ,
KAD ÉS
HULLÁMUSZODA

SÓS FÜRDŐK.

VÍZGYÓGYINTÉZET,
FANGÓ ÉS
SZÉNSAVAS ÉS

Mind a 7 osztály télen és nyáron egyaránt teljes üzemben. Orvosi rendelés és felügyelet.

Pesti Könyvnyomda Részvény-Társaság (Hold-utca 7.)